

TISZAGYULAHÁZA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Egyeztetési dokumentáció: 2017. október 16. **2017**

A település Arculati Kézikönyv a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény, továbbá a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI.8.) kormányrendelet alapján készült.

MEGRENDELŐ: TISZAGYULAHÁZA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Polgármester: Mikó Zoltán

Tiszagyulaháza honlap címe: www.tiszagyulahaza.hu

Tiszagyulaháza email címe: onkormanyzat4097@gmail.com

Tiszagyulaháza postai címe: 4097 Tiszagyulaháza, Kossuth u. 73. szám

Telefon/Fax: 06-52/391-990

Megbízott főépítész: Boruzs Bernát

okl. építészmérnök, városépítési és városgazdálkodási szakmérnök

Szerkesztette, szöveg és fotó:

Kiss Attila építészmérnök, Kissné Barta Piroska, Pálóczi Attila

településmérnök és Kiss Dávid nemzetközi tanulmányok

Alustrukt-plus Kft. 4080 Hajdúnánás, Liget utca 8. szám

emailcím: kissattila.alustrukt@gmail.com

telefon: 06-70-6353502

honlapcím: www.alustrukt.hu

Grafikai tervezés:

A Lechner Tudásközpont által kidolgozott minta

dokumentum felhasználásával készült.

Hajdúnánás, 2017. október

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés, köszöntő 5
2. Tiszagyulaháza bemutatása (általános településkép és településkarakter és táji környezet) 7
 - Tiszagyulaháza „virágos közterek és a gólyák faluja” 7
 - Általános településkép és településkarakter (településszerkezet, utcahálózat, telekstruktúra, utcaképek) 14
 - Település táji környezete 18
3. Örökségünk (településképi szempontból meghatározó építészeti, táji és természeti értékek, településképi jellemzők 20
 - A) Településképi szempontból meghatározó építészeti értékek 21
 - Helyi építészeti örökség védelemre méltó elemei, településképi szempontból meghatározó, hagyományőrző épületek 21
 - Tiszagyulaháza vallási épületei 23
 - Helyi értéket képviselő út menti keresztek 25
 - Megőrzésre javasolt kegyeleti emlékek 26
 - Emlékpark és háborús emlékmű 27
 - Régészeti lelőhelyek 29
 - B) Áthaladás szempontjából meghatározó terület 30
 - C) Település és tájképvédelmi szempontból meghatározó területek, táji és természeti értékek 32
 - Természeti területek 32
 - Tisza és az árterülete 33
 - Országos ökológiai hálózat része 35
 - Országos jelentőségű tájképvédelmi terület és kiváló termőhelyű adottságú erdőterületek 36
 - Természeti terület sajátos tájképe 37
4. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával 39
 - Általános lakó és intézményi terület 41
 - Nagyvízi meder területe 45
 - Beépítésre nem szánt terület 46
5. Építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója (településkép minőségi formálására vonatkozó általános ajánlások 48
 - Általános ajánlások 49
 - általános építészeti részletek útmutató 61
 - Beépítésre nem szánt területek 64
6. Jó példák bemutatása új épületre, épületfelújításokra, kerítések kialakítására 66
7. Jó példák közterületek és zöldfelületek alakítására 70
8. Jó példák bemutatása sajátos építményszerűségekre, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezésekre 76

Tiszagyulaháza község belterületének légifelvételei

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

„Múltból, jelenből és jövőből van összegyúrva az emberiség. Akik ma élnek, csupán egy nagy folyamatnak részesei... amit ma építész, alkotsz magadnak, abban apáid és nagyapáid vére-verejtéke is benne van.

Minden, ami a múltat idézi, otthonosabbá teszi a jelent is.”

(Rónaszegi Miklós)

TISZTELT TISZAGYULAHÁZI ÉS LEENDŐ TISZAGYULAHÁZA LAKOSOK!

Tiszagyulaháza az elmúlt években célként tűzi ki, hogy az élhető és fenntartható környezet kialakítása érdekében, az épített környezet elemiben és a közterületeken harmonikus lakókörnyezetet alakítson ki.

A kézikönyv a fenti célkitűzés egyik eszköze is lehet, mely meghatározza a falu településképi jellemzőit, a településképi szempontból egymástól jól elkülönülő településrészeket arculati jellemzőikkel és értékeikkel, a településképi minőségi formálásra vonatkozó javaslatokat tesz, mellyel egyúttal irányt mutat az építetőknek is.

A Kézikönyv segít a falu és a vidék építészeti értékeit, hagyományait, éghajlati, földrajzi sajátosságait, házainak igazi szépségét megismerni.

Ezzel a kézikönyvvel szeretnénk Önöknek bemutatni Tiszagyulaháza arculatát, településképét. Mi a célja és miért fontos ez, érdemes-e egy külön kiadványt szerkeszteni e témában?

A válasz az, hogy igen. Jogszabályi kötelezettségünk, azonban természetesen érdemes is, hiszen minden településnek van „képe”, mindegyik másat mutat magáról, más az arculata és a jellegzetessége.

Arculati kézikönyvünk a jelen pillanatot, jelenlegi „képet”, a jövőre vonatkozó aktuális gondolatainkat kívánja rögzíteni.

Áttekintjük védett területeinket, épített és táji örökségünket, a főutca nyüzsgő világát, az önkormányzatunk intézményi beruházásait és építészeti útmutatót, ajánlást adunk a telkek beépítésére.

Aki telket vagy parasztházat szeretne vásárolni a településen, netán egy új házat építené, esetleg csak érdeklődik a tájegység építészeti öröksége és jövője iránt, akkor ezt a Kézikönyvet feltétlenül vegye kezébe.

Nem volt még olyan kiadványunk, mely a település történelmére, értékeire alapozva mutatja be jelenkori építési tevékenységeinket.

A könyv egyben a példamutatás szándékával is készült, mintát adni azok kezébe, akiknek lehetősége van építeni, felújítani, újragondolni egy házat, egy telket, hozzáértéssel, igényességgel, ízléssel, s nem kevés lelkesedéssel.

Reméljük a kiadványt nagy kedvvel és haszonnal forgatja minden lakos, telektulajdonos és építető.

2017. november 5.

Mikó Zoltán, Tiszagyulaháza Község Polgármestere

Gólyatér áthaladás szempontjából feltáruló képe

BEVEZETŐ

A kézikönyv feltárja az épített környezet értékeit és jellemző építészeti elemeit, mely segítséget nyújt az építetőknek a településképhez illeszkedő építészeti megoldások kiválasztásához.

Tudni kell az építetőknek, építészeknek és az épített környezettel foglalkozó szakembereknek azt, hogy ebbe a meglévő környezetbe olyan beépítést valósítsanak meg, melyben az egyéni érdek, a közösségi érdek és a táji környezet harmóniája egyszerre valósuljon meg.

Egy ház kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, a településsel, ezért ez az illeszkedés fontos szerepet játszik a településkép megítélésében, ahol a művi és természeti környezet egymást kiegészítik.

A kézikönyv tartalma kötelezettségmentes ajánlás, melynek célja a tervezői szabadság biztosítása mellett a települési karakter megismertetése a hagyományok tisztelete mellett és az építészeti lehetőségek feltárása. A kézikönyv évente történő áttekintése, kiegészítése lehetőséget teremt a településen keletkező újabb értékek megismertetésére, vagyis folyamatosan tovább íródhat és fejlődhet.

A célja, megismertetni a tájegység építészeti karakterét, konkrét példák segítségével bemutatni a hagyományos részletképzéseket, ötleteket adni az építetőknek és a tervezőket település hangulatának megőrzésére, nem utolsósorban védeni és erősíteni a település hagyományait, arculatát.

2017. november 5.

Boruzs Bernát
mb. főépítész

TISZAGYULAHÁZA BEMUTATÁSA

általános településkép, településkarakter és táji környezet

2 | 7

Tiszagyulaháza a „virágos közterek és a gólyák faluja”

Tiszagyulaháza Hajdú-Bihar megye legészakibb települése három megyehatár találkozásánál. Domborzata ártéri szintű síkság, kis lejtéssel a Tisza irányába. Ez a földrajzi vagy közigazgatási adottság be is vonult a község történetébe, mert rövid újkori története folyamán valamennyi ideig mind a három megyéhez tartozott.

A Tisza bal partján a Sajó torkolatával szemben található, területe 2078 ha. Hajdú-Bihar megyei szomszédja Újtikos, az északi és nyugati szomszédjai már Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod- Abaúj-Zemplén megyében vannak. Periférikus fekvése miatt a megyeszékhelytől legtávolabbra, 68 km-re található. 1908-tól, a község megalakulásától 1946-ig Borsod megyéhez a Mezőcsáti járáshoz tartozott.

Közúton M3 autópályától a 36-os számú főúton Újtikoson át közelíthető meg. Vasúton nem közelíthető meg. Miskolc és Nyíregyháza, a szomszéd megyék székhelyei közelebb vannak, mint Debrecen. A település 20. század első felében Tiszaszederkényhez tartozott, 1946-tól Szabolcs vármegye része lett, majd 1950-től Hajdú-Bihar megyéhez csatolták. Tiszagyulaháza természetes határa a Tisza Borsod megye felől, északon a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tiszadobbal és Tiszavasvárral keleten határos.

A településen 1910. évi népszámlálás szerint 493 fő élt.

Tiszagyulaháza népességének alakulása 1870-től 2017 –ig folyamatosan változó képet mutat. Az 1890. évtől - 349 fő-folyamatosan szinte lineárisan emelkedő lakosságszám mutatható ki 1960 –ig, amikor a legmagasabb volt a népesség 1279 fővel. A hatvanas évektől lineárisan csökken a népesség 2015-ig (724 fő), jelenleg stagnál, minimális emelkedés mutatható ki. 2017 évben Tiszagyulaháza népessége 729 fő, ami Hajdú-Bihar megyének 0.14%-a. Népsűrűsége 35 fő/km². Lakások száma 341, a népességet figyelembe véve, ez 2.1 fő/ lakást jelent.

A régészeti feltárások a település délnyugati határán, az egykori Tekeres-Ér magaspartján húzódó lelőhelyek többségükben őskori, újkori, bronzkori valamint Árpádkori településekre utaló leleteket mutatnak, de azok még nem lettek feltárva.

Az ásatások bizonyítják, hogy Tiszagyulaháza területe már a bronzkorban is lakott hely volt. 1915-ben a régészek „magas halom alján” égett embercsontokra rakva bronz fegyvereket és ékszereket találtak. Az ékszerek mellett felsőszőcsi alakú és díszítésű edény összeállíthatatlan töredékét lelték.

A gyulaházi lelet igen nagy jelentőségű, a késő bronz-korra utal, amikor ezen a vidéken lakott helyek voltak.

A falu határnevei között találhatjuk a Sulymostavat és a Tárnokhátat.

A rendelkezésünkre álló legrégebbi térképeken - az I. Katonai Felmérés (1763-1787) nincs utalás lakott helyre, azonban a II. katonai Felmérés 1806-1869 – már a Solymos hát feltüntetésével már rögzít a település határában lakott helyet. Az III. Katonai Felmérésen látható a történeti településmag, mely a jelenlegi település északi részén alakult ki, majd a lakóterület Tikos irányába, a magasabb fekvésű terület felé fejlődött tovább a fő utca mentén.

A katonai térképek forrása: <http://mapire.eu/hu/>

II. Katonai Felmérés (1806-1869)

Ausztria-Magyarország Katonai térképészeti felmérése 1889

Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887)

. Magyarország katonai felmérése 1941

A Gyulaház település nevét először 1430-ban említi egy oklevél.

A terület a későbbi századokban is lakott hely volt, erre utal a régi vízrajzi nevek használata is, pl. a gyulaházi legelők melletti Sulymos tanya, amely vagy a Sulymosháton volt, vagy körülötte, mert bizonyára a Sulymoshát a Sulymos vízfolyás melletti magaslatot jelenti, ahová érdemes volt építkezni, aránylag víztől védett terület volt, és lakott hely lett, az egyházi anyakönyvbe 1868-ban már jegyezték.

Ebben az időben lakott hely volt még a Könyöktanya is Sulymoshát környékén, amely szintén Tiszagyulaháza határához tartozott. A felsorolás úgy lesz teljes, ha megemlítjük a még kisebb határneveket is, mint Kis-sulymoshát, Nagysulymoshát, Sulymosköz, melyek mind Sulymoshát részei, ahol újabb ásatások várhatók a több ezer éves emlékek felkutatására.

A Tisza és Tikos-tanya között elterülő főként legelőnek használt terület neve a XIX.században Pusztagyulaháza volt. Itt terült el a hatalmas Andrássy birtok, melynek egyik majorsági központja Pusztagyulaháza volt. A tiszadobi grófi birtok majorsági központja közigazgatásilag Tiszaszederkény községhez tartozott.

A századfordulóra az állandóan Pusztagyulaházán lakó cselédség száma egyre nőtt, melyet mutat a népességet változását bemutató ábra is.

Tiszagyulaháza telepés község 1908-ban jött létre.

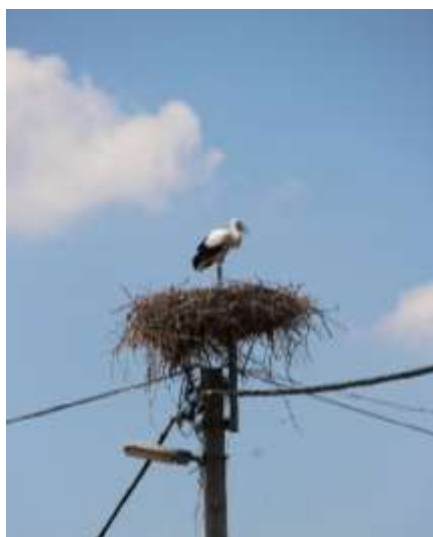
1. (forrás: nemzetijelkepek.hu)

Az új község címere pajzs alakú lett, két oldalán barokk jellegű tölgyfalevéllal ötvözve. A pajzs 4 különböző nagyságú síkra osztott terület. A bal felső, zöld mezőben búzakévet, a jobb felső, kék mezőben jobbra forduló, fél lábon álló gólyát és előtte buzogányt láthatunk.

A pajzs középső része, sárgás mezőben a Tisza és a Sajó folyók torkolatát jelképezi. A Sajó-torkolattal szemben a település kicsinyített, vörösbarna színű alaprajza látható. Ez arra utal, hogy a településsel egy magasságban folyik a Sajó a Tiszába.

A pajzs alsó részén, zöld mezőben a település neve van feltüntetve.

Gólyafészkek

Gólyatér részlete

A Közép-Tisza mentén terjeszkedő Andrassy-birtok egyik majorsági központja - Gyulaháza - egykori birtokosára, egy Gyula nevű személyre vezethető vissza. A faluhelyet a Tiszaszederkényi Erdődy Gyula gróftól vásárolták meg, és 1904-ben parcellázták fel a telepes vállalkozók között.

Az új települést a környékbeli településekről, elsősorban Polgárról származó, mezőgazdaságból élő családok népesítették be.

Kialakításához a szederkényi grófi birtokból leválasztott területet Polgár határából elvett területtel is kiegészítették. Az iskolai oktatás 1905-ben indult meg, majd fokozatosan kiépültek azok a legfontosabb közintézmények, létesítmények, mely a 800 főnyi lakosság ellátásához szükségesek.

1970-ben a Polgári járás megszüntetésével Tiszagyulaházát Polgár nagyközséghez csatolták.

A rendszerváltás után 1991-ben lett újra önálló a község demokratikusan választott önkormányzattal és Folyás községgel közösen választott körjegyzővel.

Talajtakarója jellemzője túlnyomóan réti talaj, helyenként szikes. A Tisza a falu nyugati szélénél folyik, kisebb vízfolyás a Király-ér. A terület nagy része legelő volt, ahol állattenyésztéssel foglalkoztak. Pusztagyulaháza lakott helyett az árvízementesítés tette emberi településre igazán alkalmas területté.

Megkapó természeti környezetének legszebb része a helybeliek által "aranypart"-ként emlegetett folyóparti terület. A csendes falucska a természetjárók, a fürödni és csónakázni szeretők, a horgászok és a nyugalomra vágyók számára nyújt kiváló lehetőségeket.

Tisza árterülete a tiszai gáttal

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER

A település a főút felől két irányból közelíthető meg: délről, Útikos felől legelőször egy mezőgazdasági birtokközpont, majd a Kossuth utcán a Gólyatér teresedése a polgármesteri hivatal épületével tárul fel, majd baloldalon a katolikus templom, majd a buszmegálló és a művelődési ház és a község központi élelmiszerboltja jelenik meg a kiszélesedő főutcán.

Északról Tiszadob felől éles kanyart követően érhető el a település Kossuth utcája, ahol a lakózónát követően érhetjük el a művelődési ház, majd a templom és a központi Gólyatér teresedését.

A településkarakter az épített és a természeti környezet településképi jellemzőinek összessége, így a természetes környezet, a település megjelenése a tájban, a településszerkezet, a jellegzetes épülettípus, a tömegformálás, a homlokzati kialakítás, az anyaghasználat és növényzet.

A Településképi Arculati Kézikönyv nemcsak kizárólag a lakott területekre koncentrál, hanem bemutatja a külterület sajátosságait is, kiemelve azokat a tulajdonságokat, melyek egy-egy területrészt különbözővé, netalán egyedivé tesznek.

Fontos továbbá, mint ahogy ez a kézikönyv sem egy végleges mű, a településképi sem állandó, külső tényezők (pl. napszakok, évszakok) és a lakosok folyamatosan alakíthatják, változtathatják.

A településképi védelme a település vagy településrész jellegzetes, értékes, illetve hagyományt őrző építészeti arculatának és szerkezetének – az építészeti, táji érték és az örökségvédelem figyelembevételével történő – megőrzését vagy kialakítását jelenti.

Annak érdekében, hogy a településképet védeni tudjuk, meg kell határozni, mire is irányul majd a védelem, hogyan írható le a község a településképi szempontjából.

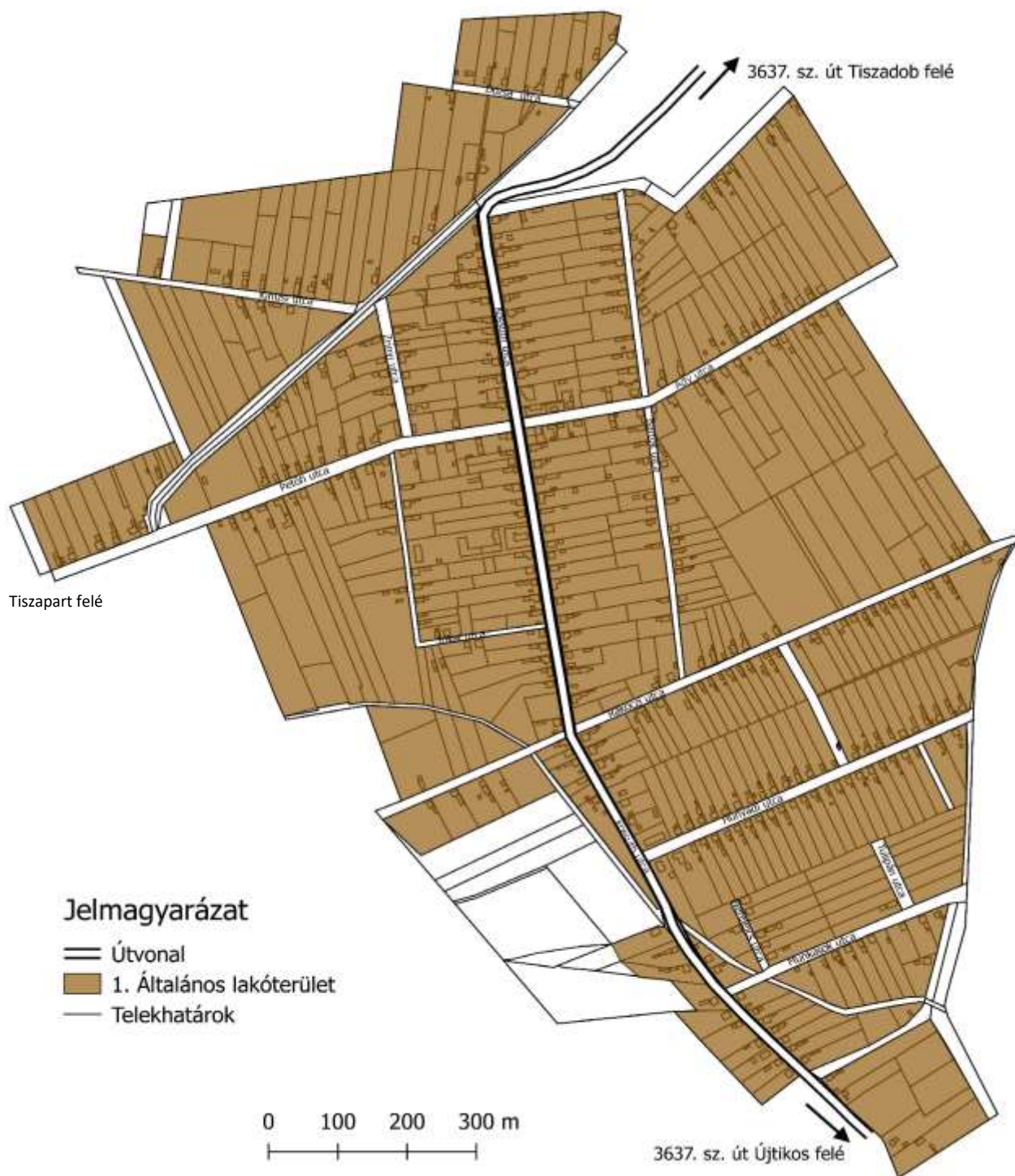
Elsőként településképi tekintjük azt a látványt, amelyet a település felé tekintve a domborzat, az épületek és a növényzet összessége mutat.

Egy tájkarakter vizsgálat hasznos alapot nyújthat minden településnek ahhoz, hogy a lakossággal megismertesse a környezetét, és ezzel jobban kötődjön a településhez, továbbá feltárja a fejlesztési irányokat a települési arculatot érintő kérdések megválaszolásához.

A jogszabályban meghatározott elvek mentén építészeti javaslatokat azonban elsősorban a település lakott területeire tesz, végül pedig kiemel olyan példákat, melyek követendőek a későbbiekben építendő épületek építtetői számára.

TELEPÜLÉSSZERKEZET, UTCAHÁLÓZAT ÉS TELEKSTRUKTÚRA

A település belterületének szerkezete jól áttekinthető, csak az Újtikos – Tiszadob településeket összekötő út halad át rajta, jórészt egyenes vonalvezetéssel észak-déli irányban. A település utcahálózata tervezett és szabályos. A párhuzamos utcák egyenes vonalvezetése mérnöki munkára utalnak. Településhálózati és településszerkezeti összefüggések vizsgálatához kevés adattal rendelkezünk. A történelem során az ember a letelepedéshez mindig azokat a területeket választotta, melyek környezeti feltételei (domborzat, vízrajz, növényzet, állatvilág, éghajlat, később utak, szomszédos települések stb.) életmódjához, biológiai és közösségi igényeihez a leginkább igazodtak. A régészeti adatok szerint Tiszagyulaháza közigazgatási területén a település határában 14 régészeti lelőhely mutatja azt, hogy a történelem során ezen a területen folyamatosan voltak lakott helyek. A mai község területén a Tiszagyulaháza, Kossuth utca déli területén két helyen is ismert régészeti lelőhely van.

UTCAKÉPEK

A településszerkezetet bemutató térképen jól látszik, hogy a falu házainak többsége az utcára merőleges hossz tengelyű, nyeregtetős - az utcára toldott konyty tetős - parasztház vagy sátoztetős ház.

Az utcák köztereit és közparkjait, illetve közlekedési vagy csapadékvíz elvezető létesítménnyel be nem épített felületei és a telkek előkertjei –nagyobb részben - gazdag növényzettel beültetettek és gondozottak.

Egy település általános utcaképét a mikro domborzat, az utcák szélessége, a telekmorfológia, a beépítési mód, az épületek és a növényzet határozza meg. Az utca képében a lakóépületek képviselik a legnagyobb arányt, ugyanakkor arculatát mégsem egyedi lakóépületeivel jellemezhetjük.

Tiszagyulaháza Ady utca utcaképei

A település hangulatát az egyenes vonalvezetésű főutca és a rá csatlakozó mellékutcák, továbbá a néhány éve kialakított turistákat vonzó rendezvényhelyszín a Gólyatér adja. A településbe beérve a legtöbb ház ápolt, gondozott előkerttel rendelkezik. A falusi településszövetet tovább gazdagítja a lakóépületek egységes tömege és megjelenése.

Jellemzőek a földszintes épületek, a cserépfedés alkalmazása.

A múlt század elején és közepén épült épületek nagy részét felújították, de fő szerkezetüket nem változtatták meg. Ennek köszönhető, hogy nagymértékben megmaradt a vidéki építészetre jellemző, paraszti épületek sora. Az épületek többsége lakófunkciót tölt ma is be.

Az utcák közlekedési vagy csapadékvíz elvezető létesítménnyel be nem épített felületei és a telkek előkertjei zöldfelületek – nagyobb részben - gazdag növényzettel beültetettek és gondozottak. Kiemelt épületei és épületegyeseletei, azonos karakterjegyeket viselő utcaszakaszai adnak e településnek arculatot. Megjegyzendő, hogy a település mai képe a múlt század végéig kialakult.

Utcaképek a Hunyadi utcáról

TELEPÜLÉS TÁJI KÖRNYEZETE

A település legnagyobb értékei a különböző védelem alatt álló természeti területek, melyek beépítésre nem szántak (külsőterület), illetve a vizes élőhelyek.

A belterületet így körülveszi a természeti területen a különböző természeti táji elemek, növénytakarságok – erdők, legelők, szántók, vízfolyás élőhelyei, mint a Király ér csatorna, egy kisebb horgászó és a Tisza és annak parti sávja, mely zöldgyűrű szinte érintetlen.

A település környezete tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő, a terület övezetéhez tartozó területek a településképet meghatározó településkarakternek tekinthető.

Tiszai gátról a település látképe

A település határából a Tiszai gát és a nagyvízi meder látképe

A Király ér csatorna a Hunyadi utca végén

A békés Tisza folyó Tiszagyulaháza határában

ÖRÖKSÉGÜNK, településképi szempontból meghatározó építészeti, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

A településképi szempontból meghatározó terület a jellegzetes, értékes, hagyományt őrző építészeti arculatot, településkaraktert hordozó vagy meghatározó település, vagy egy település ilyen jellemzőkkel bíró lehatárolható településrész.

A településképi szempontból meghatározó építészeti, táji és természeti területeket több megközelítésből is vizsgálhatjuk.

- A) A meghatározó területek közé elsősorban be kell sorolni valamennyi művi és természeti értéket, amely védettsége okán olyan minőséget hordoz, amely miatt méltán tartható meghatározónak. A műemléki, régészeti értékek mellett a természeti elemek alkotják ezt a kategóriát, amely területeket a törvény településképi szempontból kiemelt területként határoz meg.
- B) A településen áthaladó szemszögéből vizsgálhatjuk az építészeti és településképi jellemzőket és értékeket. A feltároló település bemutatkozása, azonosítja a települést. Kiemelt szerepet kapnak a látványban a településkapuk. Ezek azok a pontok, ahol a települési szövetbe belép a közlekedő, megszerezve az első benyomást. Jelentős szerepe van az áthaladó útvonalnak Tiszagyulaháza esetében is, és ezért javasolt az utat szegélyező közterületek és ingatlanok arculatára odafigyelni.
- C) Település és tájképvédelmi szempontból meghatározó területek, táji és természeti értékek.

A településen műemlékivédettség alatt álló építmény és nyilvántartott műemléki érték nem található.

Horgásztó a Hunyadi utca végén

A) TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK

HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELEMRE MÉLTÓ ELEMEI

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, HAGYOMÁNYŐRZŐ ÉPÜLETEK

Tiszagyulaháza természeti adottságai és a történelmének hátrahagyott emlékei adják azt az identitást, ami épületei és közterületi megjelenésében is kifejeződik.

A múlt század eleje-közepén épült úgynevezett palóházak közül fennmaradt néhány nagyon jól karbantartott lakóépület, melynek jellemzője az utcára merőleges hosszanti elhelyezés, cserépfedéses nyeregtetős tetőformájú kialakítás és az udvari tornác, melyek esetenként utcai homlokzatra is átfordultak.

A tornác építés nyilvánvaló célja a csapadék elleni védelem, de a tűző nap ellen is védett, az úgynevezett körtornácos kialakítás az utcai (tiszta) szoba védelmét is szolgálta.

Szerencsére több ilyen épület is fennmaradt jó műszaki állapotban, melyek közül az Ady út 13. szám alatti épület helyi értéket képviselő épület.

Az elkészítendő értékleltár fogja meghatározni a helyi védelemre javasolt épületeket, építményeket, valamint ez szolgál a településképi szempontjából meghatározó terület kijelölésének is.

"Körtornácos" palóház fa tornácoszlopokkal

Körtornácos palóházak falazott pilléres kialakítással

A településen fellelhető tornácos parasztházak oszlopait építették téglából és fából is. Mindegyikre van példa a településen.

A falazott oszlopos körtornácos házak közül az egyik legszebb és legjobb műszaki állapotban lévő épület a Zrinyi utcában található.

A lakóház a telekhatárra épült. cserépfedéses, fehérre meszelt falazattal épült, jellegzetessége, hogy megmaradt az oszlopok közötti fa lécezessel készült kb. 1 méter magas kerítés. A főépület hosszan benyúlik a telekbe, a főbb melléképületek (istálló, ólak, színek) mögötte sorakozhattak.

A házakat mindig a telek oldalhatárára építették, mert a porták kihasználtsága így volt kedvezőbb. A szélesebb telkeken a nyári konyhát a bejáró biztosításával a főépülettel szemben helyezték az utca felől a főépület utcai homlokzatával egy vonalban, így az a szomszédos főépülettől kb. 1-2 méter távolságra épült. A kb. fél méter vastag vályogfalakat kövekre, vagy néhány földbe ágyazott égetett téglasorra rakták.

A tornác oszlopait építették téglából és fából is. Mindegyikre van példa a településen.

A település főutcáján, a szélesebb telkeken utcával, párhuzamos hosszteneggellyel kialakított nyeregtetős, cserépfedéses, visszafogott homlokzati díszítésű kispolgári házak a mai napig díszítik és változatosabbá teszik az utcaképet.

TISZAGYULAHÁZA VALLÁSI ÉPÜLETEI

RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

A község nevét 1430-ban említi egy oklevél, mely időszakban az akkor álló középkori templomról nincs biztos adat, de egy összeírás 1699-ben a reformátusok birtokában már jelzett egy kőtemplomot, mely az évszázadok alatt elpusztult.

A település főutcáján a Római Katolikus templom az elmúlt évben 2016. május 14-én ünnepelte azt, hogy az új templomot 90 évvel ezelőtt építették fel.

Baptista imaháza

Református imaház

Tiszagyulaháza települési lakossága közül 1991. évi népszámlálás alapján 369 fő római katolikus, 90 fő református, 19 fő görög katolikus, 13 fő izraelita vallásúnak vallotta magát.

A településen a főutcán a római katolikus templomot közvetlenül a telepítés után építették, a szerény református templomot, illetve a felirat szerint az imaházát 1942-ben építették.

A Római katolikus templom a jelentőségénél fogva helyi védelemre érdemes, ezért annak helyi értéktárba szerepeltetése javasolható.

Római katolikus templom és templombelső

HELYI ÉRTÉKET KÉPVISELŐ ÚT MENTI KERESZTEK

Két út menti kereszt is fennmaradt épségben a település külterületén, jelezve az itt lakók vallásosságát.

Az út menti keresztok alapítási motívuma általában egyéni fogadalom vagy hála, de gyakran szerencsétlenségek színhelyének megörökítése is. Az útkeresztvezetőket, elágazásokat (Krisztus)keresztrel jelölték meg, amelynek alapzatát kilométer(mérőföld) kőnek is használták. Az alapokba bevészték a mindenkor „állítató” nevét is. Az egyház ezen út menti kereszt állításával Isten dicsőségét kívánta hirdetni és a lakosság vallásos hitét erősíteni, annak érdekében hogy az itt élő emberek továbbiakban is tartsák meg hitüket.”

A keresztok a Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887) szerint a jelenlegi Ady utcára bevezető földút, akkor településen átmenő utak keresztvezetésének két oldalán állnak .

Látkép a romok közül.

MEGŐRZÉSRE JAVASOLT KEGYELETI EMLÉKEK

TEMETŐI HARANGLÁB ÉS KERESZTEK

Nemzeti kultúránk folyamatosságát- többek közt- bizonyos szokások is biztosítják. Ilyen, a halottas szokásokhoz kapcsolódó jelrendszer mely az elődök, a halott ősök tiszteletével függ össze.

A jelenlegi temető két részből áll, melynek egyik része a Római Katolikus Egyház tulajdona.

Ezen a területen helyezkedik el a kő feszület, melyet „Isten segítségére állította Csohány Sándor”.

A másik megőrzésre javasolt kegyeleti emlék a fa szerkezetű harangláb a másik temetői részben helyezkedik el.

A harmadik megőrzésre javasolt emlék a templomkert oldalkertjében álló feszület, melyet vélhetően a templom építésekor emeltek, 90 évvel ezelőtt.

A temetőben található feszület

A temetői harangláb

EMLÉKPARK

A főutcán a falu központjában a polgármesteri hivatal udvara mellett került kialakításra az a fásított, árnyas emlékpark, ahol történelmünk nagy eseményeinek megemlékezési helyei vannak

A parkban került elhelyezésre az a faragott kopjafa, mely az 1848-49- es forradalom és szabadságharc helyi győztes csatájának állít emléket.

A park keleti részén kő talapzatán elhelyezett márvány sírkő teljes egyszerűségében emlékezik meg a 1956-os forradalom és szabadságharc helyi és elszármazott hősei, valamint a kiemelkedően sok meghurcolt és véttlen áldozatról.

HÁBORÚS EMLÉKMŰ

A temető bejáratában elhelyezett obeliszket az I. és II. világháború áldozatainak emlékére emeltette Tiszagyulaháza Önkormányzata. Az emlékmű a temetőbe érkezők előtt az alábbi Juhász Gyula: Az én magányom című versének versidézetével hívja fel a figyelmet a háborúban meghalt tiszagyulaházi katonák és lakosok emlékére.

„...MINDEN HARCOK MINDEN ELESŐJÉT MEGBÉKÜLŐ SZÍVEMHEZ EMELEM”

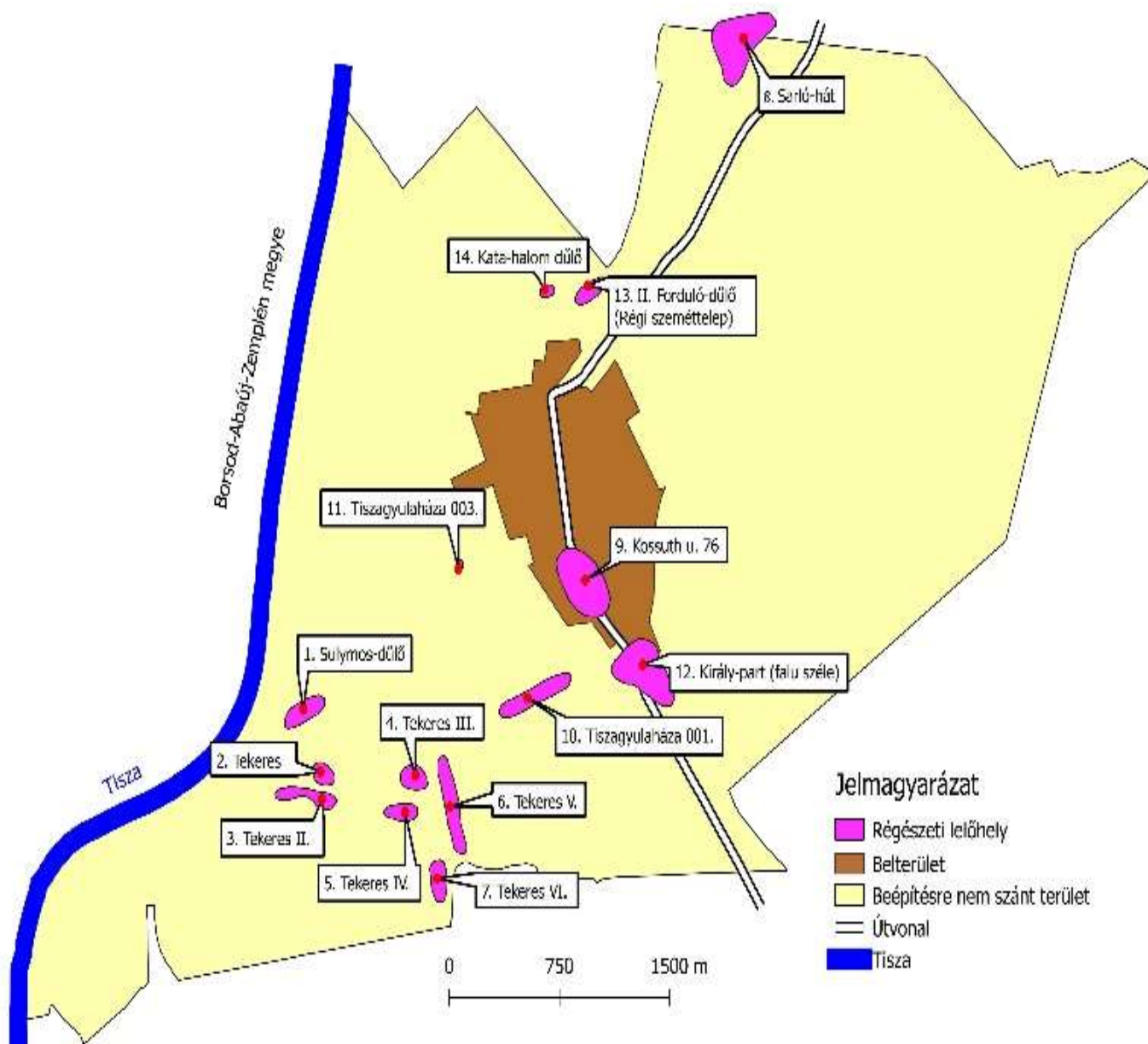
RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

Régészeti lelőhely a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben található.

Az adatszolgáltatások alapján 14 db nyilvántartott régészeti lelőhely található Tiszagyulaháza közigazgatási területén, melyek mindegyike szakmai védelem alatt áll.

A régészeti lelőhelyeken régészeti feltárások még nem voltak, többségük a dr. Racky Pál régész által vezetett régészeti terepbejárások során lett 1992-ben és 2002-ben dokumentálva. A település délnyugati határán, az egykori Tekeres-Ér magaspartján húzódó lelőhelyek többségükben őskori, újkori, bronzkori valamint Árpádkori településekre utaló leleteket gyűjtöttek össze.

A Király-ér északi partján elnyúló magaspart a középső-, késő újkortól kezdve több régészeti korszakon keresztül lakott volt. A régészeti szakirodalomban ezeket a lakódombokat, arab szóval tellnek nevezzük. A legtöbb esetben mezőgazdasági művelés alatt álló telkek gyakran több régészeti korszak településeinek maradványait és temetkezéseit rejtik. A településen műemléki védetség alatt álló építmény és nyilvántartott műemléki érték nem található.

B) ÁTHALADÁS SZEMPONTJÁBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLET

KOSSUTH UTCA ÉS A GÓLYATÉR

A Tiszagyulaházára érkező utazó csak közúton az Újtikost –Tiszadobbal összekötő 3637-es számú özúton érkezhets meg a településre, esetleg a Tisza gátjának EURÓVELŐ nemzetközi kerékpárútról közelíthets meg kétkeréken.

A főútról déli irányból az M3 autópálya felől Polgár és Tiszaújváros felől, míg északról a Tiszavasvári irányából a 36. számú főútról érkezőknek tárul fel a település Kossuth utcája.

A település belterületi határán Újtikos felől érkezve mezőgazdasági tanyaközpontot elhagyva a rövid lakózónát követően az út jobb oldalán a Polgármesteri Hivatal és az emlékpark, míg a vele szemben a Gólyatér tárul fel.

A főút északi irányából Tiszadob felől érkezve a lakóövezetet követően a Művelődési ház, a kereszteződés másik oldalán a község élelmiszer boltja, majd a Római Katolikus templom és fásított kertje látható.

A Gólyatér és polgármesteri hivatal épülete

A Gólyatér bejárata

C) TELEPÜLÉS- ÉS TÁJKÉPVÉDELMI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A Tiszagyulaházi egész külterülete érzékeny természeti terület, mely olyan extenzív művelés alatt álló területeket jelent, amelyek a természetkímélő gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását, ezáltal az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség fennmaradását, a tájképi és kultúrtörténeti értékek megőrzését szolgálják.

E területek különleges, illetve sérülékeny természeti, környezeti értékekkel bírnak, és ezek megőrzése speciális gazdálkodási rendszer alkalmazását, rendszabályok, technológiai előírások betartását kívánja meg a gazdálkodótól. A gazdálkodó ezen előírások betartása esetén normatív, földalapú, vissza nem térítendő támogatásban, a gazdálkodása kedvező környezeti teljesítményeiért nyújtott kifizetésben részesül.

Az Országos Terület-rendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvényben (OTrT) országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezetébe sorolta az egész külterület, így Tiszagyulaháza egész területe tájképvédelmi szempontból meghatározó terület.

A lakott részeket Natura 2000 területek és ökológiai hálózati elemek (jelentős ökológiai folyosók és puffer területek) veszik körül.

A Natura 2000 hálózat az Európai Unió 79/409/EEC - Madárvédelmi-, valamint az 92/43/EEC - Élőhelyvédelmi irányelvei alapján létrehozott természetvédelmi hálózat, amelynek célja az EU területén található kötelezően megőrizendő természetes élőhely típusok, állat-, és növényfajok védelme.

A Natura 2000 hálózat két típusa a madárfajok védelmére kijelölt Különleges Madárvédelmi Területek (SPA), valamint a növény-, és egyéb állatfajok védelme érdekében kijelölt Különleges Természetmegőrzési Területek és Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Területek (SCI és SAC).

NAGYVÍZI MEDER TERÜLETE

Az Otrt alapján a Tisza meghatározott parti sávja nagyvízi meder területe, ahol a nagyvízi mederben a termőföld más célú hasznosításának megvalósítására, a művelési ág megváltoztatására, valamint építménynek a nagyvízi mederben történő elhelyezésére vonatkozó hozzájárulás megadása előtt a vizsgálnia kell annak az árvíz és a jég levonulására gyakorolt hatását.

A nagyvízi meder területe újonnan beépítésre szánt területbe nem sorolható, továbbá a nagyvízi mederben lévő üdülőtérület lakó-, vegyes vagy gazdasági területfelhasználási egységbe nem sorolható át.

A nagyvízi meder természeti területként kezelendő oly módon, hogy az árvíz és a jég levezetésének elsődlegessége biztosított legyen.

Képek a Tiszáról és az árterületéről

A Tisza árterülete a gáttal és az erdősávval.

ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT RÉSZE

A település igazgatási területe az országos ökológiai hálózat része.

Az Országos Területrendezési Terv alapján az ökológiai hálózat területén csak olyan kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategória, illetve olyan övezet jelölhető ki, amely az ökológiai hálózat természetes és természetközeli élőhelyeit és azok kapcsolatait nem veszélyezteti. A Hajdú-Bihar megyei területrendezési terv alapján az ökológiai hálózat nagy része puffer terület (sárgával jelölve) és a további terület az ökológiai folyosó területeként került meghatározásra 2014 évtől.

Az ökológiai folyosó természetes és természetközeli élőhelyeinek fennmaradását, valamint az ökológiai kapcsolatok zavartalan működését.

Pufferterületi táj a Tisza mellett

ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET

Országos területrendezési terv alapján a község teljes közigazgatási területe országos jelentőségű tájképvédelmi terület.

A terület természeti adottsága, domborzata, csekély lejtésű, részben ártéri, tökéletes síkság. A felszínen előforduló pleisztocén kori üledékek főleg iszapos, agyagos löszképződmények, melyek nagyrészt a folyók lebegő iszapjának ártéri lerakódásából keletkeztek. Kis területen futóhomok, löszös homok is fennmaradt ebből a korszakból. A Tisza mintegy 20.000 éve jelent meg a területen, átalakítva ezzel a korábbi vízrendszert és felszabdalva a futóhomokformákat. Üledékei az ártéren képződött öntésföldek (iszap, agyag) és a morotvákban lerakódott finom iszaptól keletkezett réti agyagok. A holocén korszak száraz, meleg éghajlatának eredménye volt a szikes területek kialakulása, ezek azonban a későbbi nedvesebb időszakokban jobbra eltűntek. A XIX. század közepén megindult Tisza-szabályozások jelentősen átalakították a táj képét, a XVII. századi viszonyokhoz hasonlítva.

Országos Területrendezési Terv részlete

KIVÁLÓ TERMŐHELYŰ ADOTTSÁGÚ ERDŐTERÜLETEK

Az Országos Területrendezési Terv Tiszagyulaháza község északi részén viszonylag kisebb területen jelöl ki kiváló termőhelyű adottságú erdőterületeket. Az erdők közelsége elsősorban falu hangulatát és jellegét alakítja, de a sík tájban különleges tájképi adottságot ad az üde erdőfoltok látványa. A természeti kincsek megőrzése és a jóléti funkciók erősítése a helyi lakosság, mind a tágabb környezet számára vitathatatlan fontosságú. Az erdő esztétikai értéke mellett jelentős lombfelületével csökkenti a közlekedési utak zaj – és porszennyezését, javítja a mikroklimát, valamint lélektani hatása is kedvező.

A TERMÉSZETI TERÜLET SAJÁTOS TÁJKÉPE

A tájképvédelmi terület képe

Gólyacs család webkamerás megfigyelése a Gólyatér előtt

Az országos ökológiai hálózat az országos jelentőségű természetes és természetközeli területek, valamint az azok közötti kapcsolatot teremtő ökológiai folyosók egységes összefüggő rendszere, amelynek részei a pufferterületek.

Hűvös, árnyékos, dús vegetációval bíró erdeink mellett kiemelkedő jelentőségűek a – országos védelmet, és Natura 2000 besorolást is élvező – természetvédelmi területek.

A természeti területen nagy faj- és egyedszámban találunk a száraz, sziklás gyepekhez kötődő védett növényeket és állatokat, melyek közül sok innen nyugatabbra már nem fordul elő, ezért a flórája és faunája hazai viszonylatban is kiemelt természeti értéket képviselnek.

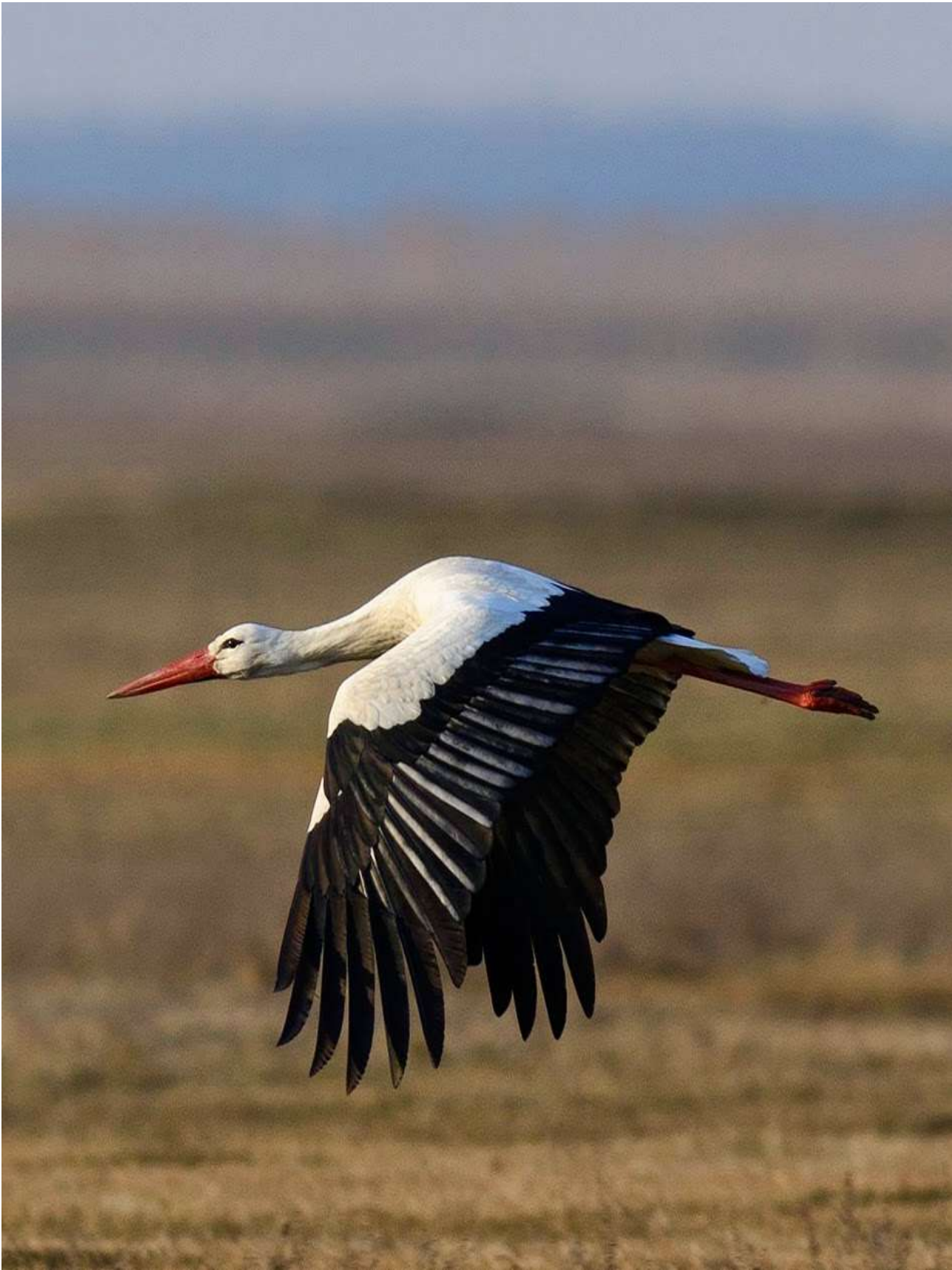
A táj ma is magán hordozza ennek a több évezredes, a természetre hagyatkozó tájhasználati módnak a lenyomatát és az itt megtelepedő népek emlékeit: Árpád népének” emlékei ugyanúgy meghatározó elemei a tájnak, mint a jóval újabb keletű gémeskutak vagy az út menti keresztek.

A Tisza folyó XIX. századi szabályozásáig a terület vízjárta, mocsaras terület volt, csak ezt követően vált szikes pusztává, ahol a következő élőhelyeket találhatjuk: árterek, holtágak, mocsarak és tavak, szikes puszták, erdők. Ennek kialakulásában szerepe volt a legeltető állattartásnak és az erdőirtásnak is. A különböző élőhelyeken más-más fajokat találunk. Az ártereken számos színpompás védett lepkefajokkal találkozhatunk. A réteken legelőkn a madarak, míg a mocsaras területek szitakötők élőhelyeül szolgálnak. Az erdők a futrinkák, cincérek otthonai. Az erdőtisztásokon találkozhatunk az imádkozó sáskával, bagolylepkékkel, szenderekkel.

A település a Hortobágyi Nemzeti Park közvetlen határában fekszik, közvetlen környezetében ritka növénytakasulásokra és gazdag állatvilágra, a település belterületén tavasztól egészen nyár végéig a környéken egyedülálló számú gólyacsapatokra bukkanhatunk.

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság feladata, hogy fenntartsa, védje és fejlessze a természet értékeit, őrizze a növény- és állatvilágát, továbbá biztosítsa a különleges madárvilág háborítatlan fészkelését és vonulását.

Ebben a tájban jól érzik magukat a gólyák is, Tiszagyulaháza bel és külterületén jelentős számban fészkelnek. A nagy populáció néhány egyedének életét webkamerával figyelik meg, melynek képeit az érdeklődők is folyamatosan láthatják a digitális felületeken.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA

Jelmagyarázat

- 1. Általános lakó és intézményi terület
- 2. Nagyvízi meder terület
- 3. Beépítésre nem szánt területek
- Rekreációs terület
- Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület
- Mezőgazdasági üzemi terület
- Érzékeny természeti terület
- Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete (Országos Területrendezési Terv)
- Tájképvédelmi szempontból kiemelkedően kezelendő terület
- Nemzeti Ökológiai Hálózat - Magterület
- Nemzeti Ökológiai Hálózat - Puffer terület
- Természeti területek
- Gémeskutak
- Útvonal
- Tisza

A Kézikönyv előző fejezeteiben bemutatott, de az alábbiakban beazonosított, eltérő karakterű településrészeket és jellemzőiket mutatjuk be ebben a fejezetben.

A mai településképi formálásában három tényező szerepét kell kiemelni: az infrastruktúra, az építmények, valamint a növényzet szerepét.

Az Önkormányzat mozgásterén belül ez a Településképi Arculati Kézikönyv, mely megalapozza a településképi rendeletet, a település arculatát formálhatja, és a részleteket határozza majd meg ehhez.

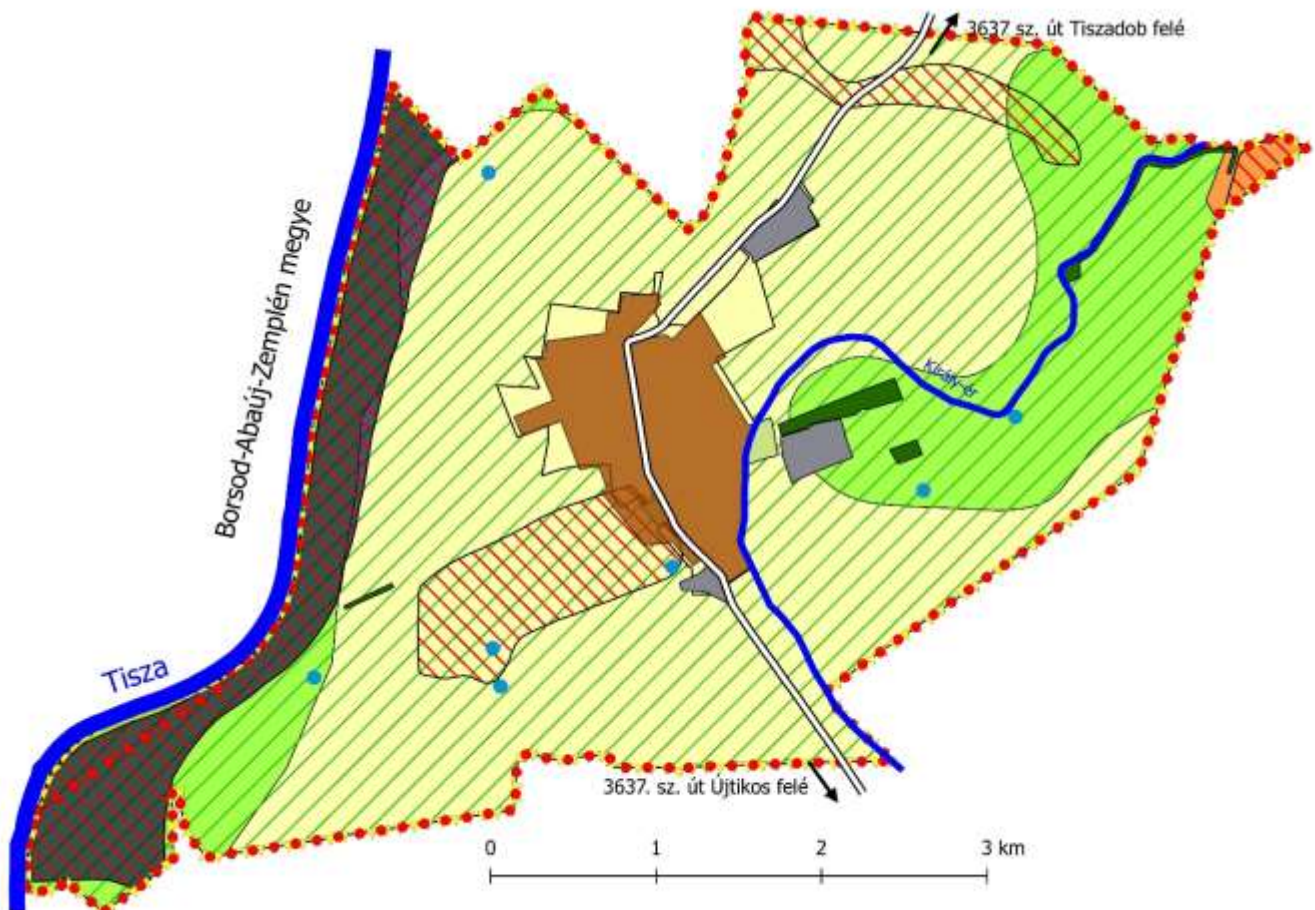
Tiszagyulaháza község eltérő karakterű területei:

Településképi szempontból három eltérő karakterű terület került lehatárolásra, mely egyben meghatározó terület is.

Településképi szempontból meghatározó karakterű területek térképi lehatárolása a jelmagyarázat alapján:

1. Általános lakó és intézményi terület
2. Nagyvízi meder területe
3. Beépítésre nem szánt területek

A Nagyvízi meder és a beépítésre nem szánt -település- és tájképvédelmi szempontból meghatározó - területen belül nevesített egyéb eltérő karakterű területek táji és természeti értékei az előző fejezetben részletesen bemutatásra kerültek.

Az előző fejezetekben bemutatásra került - ez által megismerhette az olvasó a település egészét, milyen összetett, heterogén részek alkotják ezt a kis települést ma is. Látható, milyen meghatározó tényező maga a földrajzi környezet, amelyik kijelölheti azt az utat, amelyekre a történelmi események befolyással vannak és lesznek.

A település arculatát sok tényező együttes hatása határozhatja meg.

A táji háttér, a mezőgazdasági művelés, a tájhasználati hagyományok, a morfológiai adottságok, a település közlekedés-földrajzi pozíciója, a hagyományos településszerkezet, az utcakialakítás jellege, a porták rendezettsége éppúgy hatással van az állandóan alakuló településképre, mint ahogy az egyes épületek, épületrészletek minősége, kidolgozottsága, anyaghasználata és ezen elemek környezetében megjelenő növényzet minősége.

Az eltérő karakterű területek ezen elemek vizsgálatával sorolhatók be az adott karakter-kategóriába.

Tiszagyulaháza esetében is, ha a történelmi események vagy a felsorolt tényezők közül megváltoztatnánk elemeket vagy eseményeket, biztosan egy más települést látnánk ma.

Vannak szerencsés települések, amelyek hagyományos arculatukat hosszú időn át meg tudták őrizni, sajnos Tiszagyulaháza nem tartozik e települések közé, hiszen az évezredek alatt több helyen kialakult és elpusztult a lakott helye, majd újra éledt ezen a tájon. Ezt jól mutatja a régészeti lelőhelyek bemutatása, továbbá érzékelhető, hogy a XIX. század fordulóján az ide költözőknek újra fel kellett építeni egy települést.

A Kossuth utca.

Király-ér csatorna.

A Gólyatér

ÁLTALÁNOS LAKÓ ÉS INTÉZMÉNYI TERÜLET

A főutca közepén, mint meghatározó épület tárl fel a római katolikus templom épülete, nem messze tőle helyezkedik el a művelődési központ, hagyományos, utcával párhuzamos nyeregtetejű „polgári ház”-ból átalakított épület. Az épület és a Gólyatér a művelődést szolgálja, itt rendezik a falunapokat és a különböző művelődési és szabadidős programokat. A tágas, virágos és levegős tér kiválóan alkalmas a funkcióra, mert a falu lakosai itt kultúrált formában tudnak szabadidőt eltölteni. A tér előtt helyezkedik el a Polgármesteri hivatal és az orvosi rendelő épülete.

ÁLTALÁNOS LAKÓ ÉS INTÉZMÉNYI TERÜLET

Az általános iskola épülete

INTÉZMÉNYI TERÜLET

A Római katolikus templom mögött került elhelyezésre az általános iskola és az óvoda épülete a számukra biztosított tágas zöldterületekkel.

Az iskola és az óvoda épületei az elmúlt években felújításra kerültek.

Az iskola épületét az 1980-as években egy kisméretű tornateremmel bővítették.

A posta épülete az 1970-es években a művelődési ház mögött épült meg és ma is kiszolgálja a települést.

Az óvoda épülete

Iskola tornaterem bővítése

Posta épülete.

Ravatalozó épülete

A temető a község szélén a Tiszai gátra vezető út mellett lett kijelölve.

A temető az ingatlan nyilvántartás szerint három részből áll azonban mindhárom területrészt az önkormányzat kezeli és tartja fennt.

A temető középső területrésze a Református Egyház tulajdonában van, mely területrészen helyezkedik el a védelemre javasolt harangláb és a II. világháborús emlékmű.

ÁLTALÁNOS LAKÓTERÜLET

Lakóépületek a fésűs beépítésű területen, a széles utcákban, közel azonos tömegű, oldalhatáron álló lakóépületek, a kisebb előkert biztosításával azonos ritmusban követik egymást.

Az alacsonyabb fa kerítések, illetve a zöld növényzettel befuttatott kerítések engedik ugyan a belátást, de mégis intim udvarokat és ritmusos utcaképet eredményeznek.

A településen a mértánian megtervezett telkeken, hasonlóan a szomszédos településekhez (Folyás, Polgár, Újtikos), az úgynevezett palóc ház típust építették meg, melynek jellemzője a keskeny udvari és esetlegesen utcai tornácok épület kialakítás. Itt azonban az 1960-70-as években nagy részük helyébe új úgynevezett kockaházak épültek, melyek a jellegzetes utcaképeken is láthatók.

Az 1980-as években megjelentek a tetőteres lakóházak, az utcai homlokzaton az erkélyekkel és loggiákkal.

A keskeny tornácokat jellemzően falazott pillérek támasztják alá, utcai homlokzatukon vakolatarchitektúra nincs, egyszerűen csak fehérre meszelték voltak.

A lakóépületek nem szélesek és az épületmagasságuk illeszkedik hozzá.

NAGYVÍZI MEDER TERÜLETE TISZA ÉS AZ ÁRTERÜLETE

A Tisza Alföldünk főfolyója, hazánk második leghosszabb folyója.

A folyót a XIX. században erősen le szabályozták, kanyarulatait átvágták, s ezáltal a lerövidült folyó erejét és sebességét megnövelték, azonban az árhullámok még így is viszonylag lassan vonulnak le a megmaradt sok kanyar miatt.

A Tisza évente kétszer árad, egyrészt kora tavasszal a Kárpátokban lévő hó olvadásakor, másrészt a kora nyári esőzések idején.

A folyó árterét mocsarak, nádasok, vizenyős rétek borítják. A Tisza árvizei az elmúlt századokban sok kárt okoztak, de az elmúlt évtizedekben is előfordultak árvizek.

A Tisza és annak árterülete, a jellemzően gazdag növényzettel

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A község teljes igazgatási területe az országos ökológiai hálózat övezete és az országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete, melynek kezelésére és a terület beépítésére vonatkozóan az OTRT előírásait kell figyelembe venni.

A község tájképi megjelenésének legfontosabb elemei a Tiszán kívül a település táji környezete, mely elsősorban szántók és rétek, valamint kismértékben erdős területek. Ebben a tájban megjelenik a Király-ér csatorna annak gazdag növényzettel szegélyezetten. A csatorna mellett található egy mesterséges horgásztó is.

A települést körül vevő táj alapvetően mezőgazdasági kultúrtáj, melyen legelő, erdő, halászati és szántóföldi gazdálkodás folyik. Tiszagyulaháza a közigazgatási területének nagyságához képest jelentősebb erdőterülettel is rendelkezik, melyből nagy terület kiváló termőhelyű adottságú erdőterület is egyben. A külterületen található még mezőgazdasági üzemi területek is.

A tájban megjelenő mezőgazdasági üzemi terület épületei

A Tisza szabályozása után (1859) megnövekedett a művelhető termőföld területe. Tiszagyulaháza a Tisza mentén az árvizes területektől gátakkal védett területen helyezkedik el. A település külterületét ez alapvetően meghatározta, így a mezőgazdasági területek - erdők és elsősorban a szántóföldek szegélyezik –továbbá gyepek és legelők területek alkotják.

A területfelhasználások mellett számos vonalas tájszerkezeti elem is tagolja a beépítésre nem szánt területet. Ezek a természetes elemek például a felszíni vízfolyások, a Tisza és a Király ér, s az azokat kiemelő galérianövényzet, továbbá mesterséges elemei a pusztát behálózó utak, melyeket az azokat kísérő cserjesávok, fasorok, erdősávok hangsúlyoznak. A külterületet keresztülszövővi a dűlőutak hálózata is, azonban ennek jelentősége inkább csak gazdasági. A község területének közel fele természeti terület, melyen az elmúlt évszázadban csak kevés számú tanya birtokközpont került kialakításra.

A magterületeken, a pufferterületeken történő építési tevékenységekre szigorú építési előírások voltak érvényben, melynek köszönhetően az elmúlt évtizedekben nem történt jelentős beavatkozás a tájképbe, illetve megállapítható, hogy a tájba illő beépítések és felújítások jöttek létre.

Tiszagyulaháza jellegzetes táji környezetének képei

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Egy település arculata, sajátos értékeinek megőrzése, hagyományos képének megóvása, vagy megteremtése, az otthonosság érzésén túl, a helyi közösségek összetartó erejét is növeli.

A fejezetben a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlásokat ismerheti meg az olvasó. A kézikönyv ábrái sorra veszik az épületek arculatát befolyásoló javasolt elemeket és a hibák elkerülésére is javasolnak megoldásokat. A telken való elhelyezésre az épületek kialakítására és bővítésére, homlokzati megjelenésre mutatnak jó példákat.

Minden, már beépült település vagy településrész rendelkezik meghatározott értékekkel vagy jegyekkel, azonban, ha beépítetlen környezetbe kell épületet elhelyezni, akkor is figyelembe kell venni a táji környezetet, a szűkebb környezet építési hagyományait, mert enélkül az épületünk a környezetével együtt jellegtelené válhat.

Az ábrák magukért beszélnek majd, mely rajzos sematikus, mégis kifejező grafikai megjelenítése segítheti a közös arculat kialakítását. A cél az, hogy olyan értékrend kerüljön meghatározásra, amelyben a település egészének megjelenése fontossá válhat a lakosság számára, miközben a megjelenésről alkotott különböző nézetek is közeledhetnek egymáshoz.

Az építészeti útmutató ezen bemutatott és jellegzetes karakterű település arculatához való illeszkedésben kíván segítséget adni, bemutatva a településképbe illeszkedő sajátosságokat, és azokat is, melyek a környezettől való eltérést jelentenek és ezért nem ajánlottak.

Jellegzetes hagyományos körtornácos palócház, egyszerű és illeszkedő utcai kerítéssel

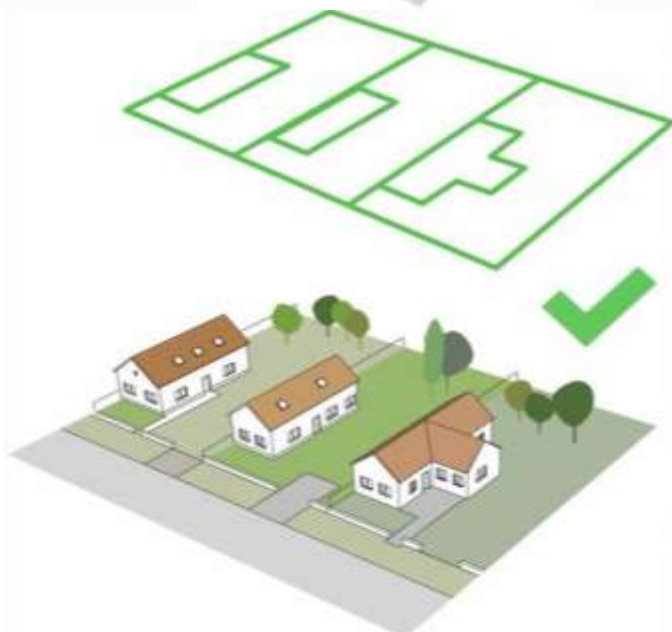
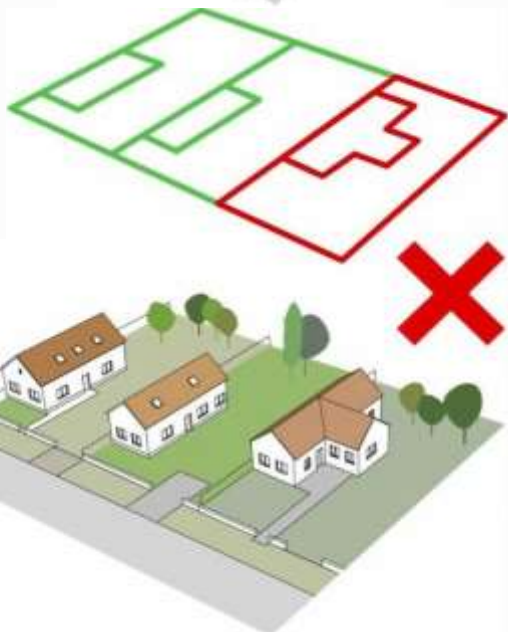
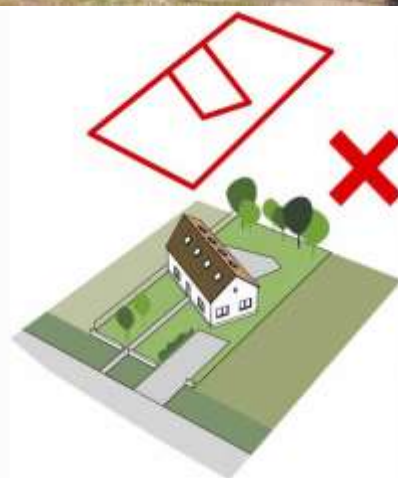
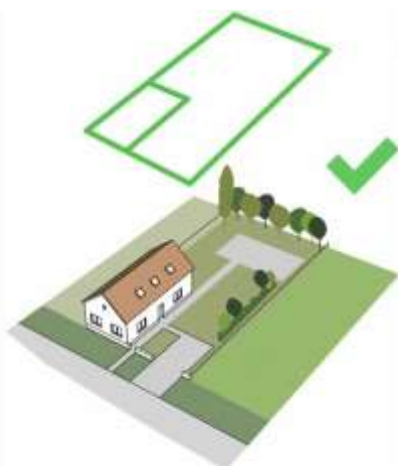
ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

FŐÉPÜLETEK AJÁNLOTT TELEPÍTÉSE I.

Tiszagyulaháza az általános lakó és intézményi karakterű területen a telkek beépítése jellemzően oldalhatáron álló, a telken belül elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. Az épületek meghatározó többsége ténylegesen az oldalhatáron áll, csak kivételes esetekben helyezték el azokat az oldalhatártól 1-1,5 méter „csurgó távolságra”. Az épületek szigorúan előkertes elhelyezésűek (5,0 m, 3,0 m és 1,5 m mélységűek). Az előkert 5,0 m és a 3,0 m-es mélysége is elfogadható, az ettől kisebb előkertek azonban már nem használhatóak.

Az épületeket az utcavonalhoz és a telkek alakjához igazítva kell elhelyezni. Nem utcával merőlegesen telepített, vagy indokulatlanul nagymértékben hátrahúzott családi ház építése nem elfogadható.

A széles utcákon ez a 3,0 méteres előkertes beépítés is biztosítja a megfelelő intimitást a lakófunkcióhoz.

A nagyobb méretű előkerttel elhelyezett épületek nemcsak az utcaképet és annak ritmusát zavarják, de használati szempontból is kedvezőtlenek, hiszen a szomszéd telkeken megjelenő állattartó és egyéb melléképületek kedvezőtlen lakókörnyezetet is eredményeznek, nem is beszélve az épületet körülvevő látványról.

FŐÉPÜLETEK AJÁNLOTT TELEPÍTÉSE II.

A hagyományosan kialakult beépítés meghatározza az új épület helyét.

A történelmileg kialakult településrészben, a hagyományos soros beépítés rendszere, a toldott kontyos és ormfalas házak ritmusa és az utcáfronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt ritmusú képet adnak.

Ezen beépítésbe csak akkor válasszunk építési telket, ha el tudjuk képzelni, hogy alkalmazkodó és illeszkedő épületben szeretnénk élni.

A napfény felé forduló hosszú tornác véd az esőtől, nyáron hűvös árnyékot ad és télen pedig beengedi a fényt.

A település hagyományos utcaképebe nem a sátozott házak, vagy az utcával párhuzamos gerincű tetőtérbeépítéses házak, hanem az utcáfrontra merőleges gerinccel épült a hagyományosnál szélesebb és magasabb házak jelentik a legerősebb beavatkozást.

Az ilyen típusú házak építését kerülni kell, a meglévő hatását pedig egy utcafelőli kontyolással lehet csökkenteni.

Fejleszteni ezeket az egytraktusos házakat utca vonalától hátrahúзва egy keresztzárnyal a legkedvezőbb anélkül, hogy az utcakép érdemben megváltozna.

A hagyományos épületek fejlesztésénél a legjellemzőbb hiba a tornác beépítése és az utcai páros ablak egy nagy ablakra való cserélése. Pedig ezeknek az épületeknek a tömegarányon kívül a legszebb és a legjellemzőbb része a főhomlokzat arányos és szimmetrikus kialakítása.

A tornác beüvegezését csak akkor javasolhatjuk, ha a mögöttes lévő helyiségek nem lesznek másodlagos szellőzősűek és megvilágításűak, ha azonban elkerülhetetlen úgy kell megoldani, hogy az az épület eredeti tornácosságát megjelenítse. Az eredeti utcai ablakok természetesen cserélhetők, de a nyílások méretét nem javasolt megváltoztatni. Árnyékolásra elsősorban a fa spalettákat ajánhatjuk, esztétikusabb és célszerűbb, is mint a külső tokos műanyag redőnyök.

Újonnan épített utcára merőleges gerincű házaknál a legfontosabb szempont, hogy az épület szélessége ne nagyon haladja meg a régi épületeknél megszokott kb. 7,0 -8,0 métert.

Természetesen a hátrahúzott keresztzárny itt is jó megoldás. Ha mindenképpen szélesebb házat szükséges építeni, akkor annak a gerincét - a hajlított házakkal analóg módon - az utcára párhuzamos tetőgerinccel javasolt kialakítani.

Az oldalhatáron közel azonos magasságú épületek a településképen kellemes esztétikai hatásúak.

MAGASSÁGRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

Tiszagyulaházán a lakóépületek magassága közel azonos, ezért a meglévő épületek közé épülő új házaknak azonos magassággal kell épülniük, illeszkedve a környezetükben lévő épületekhez.

A falusi épületek általában alacsonyabbak, emberi léptékűek, a túl magas vagy túl alacsony épületek nem illeszkednek ebbe az utcaképbe.

Az új vagy az átépítésre kerülő házak magasságának tervezésekor fontos szempontnak kell lennie annak, hogy az új formák megtalálják helyüket az egységes faluképbe, illeszkedjenek a környezetükhöz és kövessék a tradicionális építészeti hagyományokat.

A meglévő épület átalakításakor figyelemmel kell lenni az értékes településképi és a védendő helyi építészeti karakter megővására.

A hagyományos, keskeny alaprajzi elrendezés jól illeszkedik a környezetébe.

A nagy ház széles alaprajzzal és oromfalakkal „túlsúlyos” lesz a környezetében, ennek elkerülésére megoldás lehet a hátsókert vagy az oldalkert irányába bővített épület.

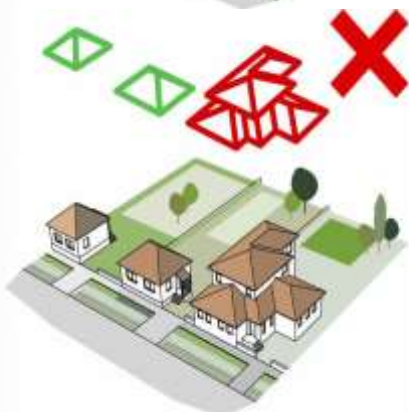
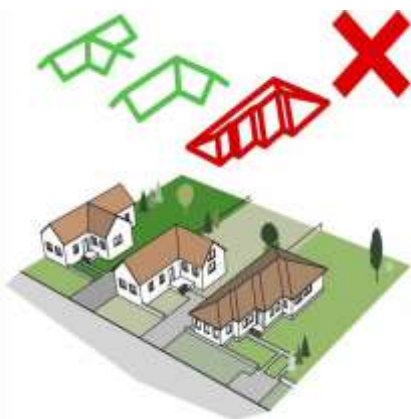
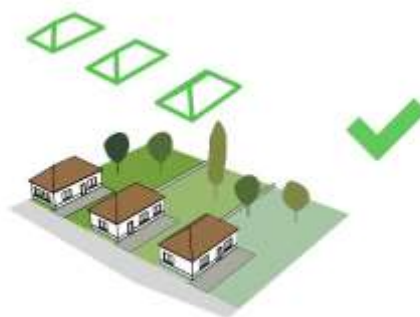
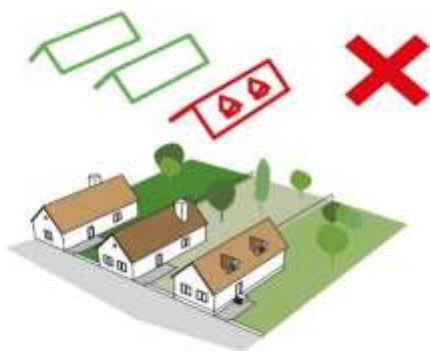
Az utcaképben sok 1960-70-es években épített kockaház is megjelenik, melyek tömegképzésének másolása nem javasolható.

Amennyiben e szempontokat az építetők nem tudják figyelembe venni és a mai építészeti igényeknek megfelelőbb épületet kívánnak építeni, akkor a még nem beépített széles telkeken elképzelhető egy új, például szabadon álló épület elhelyezése és nagyobb tömegű épület elhelyezése is, amennyiben a környezetben is hasonló telekadottságok vannak.

TETŐFORMÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

Tiszagyulaházán a lakóépületekre jellemző az egyszerű sima nyeregtető, mint tetőforma, az egyenes eresztvonal és az utcafronti oromfalas vagy kontyolt oromfalas homlokzati kialakítás, illetve az 1960-as években jellemzően sátoztetős tetőforma kialakítás is.

A tetőforma kialakításánál kerülendők a bonyolult tagolt tetők, a túlhangsúlyozott formák, az aránytalan oromfalak, az összetett tetősíkok, az alpesi, a manzárd és az ugynevezett mediterrán tetőformák. Kerülendő a homlokzatból kinyúló előtető alkalmazása, a tetősíkból kiemelkedő tetőfelépítmények és a divatos tornyok.

A bonyolult tetőforma nemcsak környezetidegen, de a sok hibaforrása miatt gyakori felújításra és javításra szorulhat, továbbá a padlástere sem használható megfelelően, főleg az ugynevezett mediterrán alacsony hajlásszögű tetők esetén.

TETŐHAJLÁSSZÖGRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

A településen a családi házak tetőhajlásszöge közel azonos: 35 -45 °. Az eltérő tetőhajlásszögű és tetőformájú épületek nem egyenletes utcaképet alkotnak. Eza tetőhajlásszög lehetőséget ad a napelemek tetőn való elhelyezésére is. Ezen tetőhajlásszögű tetőkre jól illeszkedik a hagyományos tetőfedő anyag, az égetett cserép. A tagolatlan cserépfedés szépségét a cserép színváltozatai és a kúpcserepek mészhabarcsba rakása és annak fehére meszelése adják. Az újonnan épülő házaknál a nyeregtetős félig vagy egészen lekontyolt tetőforma ajánlott, a cserépfedő anyagok közül a leginkább a kettőshódfarkú cserépfedés alkalmazandó

A kialakult hagyományos tetőhajlásszög nemcsak formailag és településképileg kedvező, hanem az egyre inkább elterjedő megújuló energiát termelő napkollektorok elhelyezéséhez is megfelelő.

A formai szempontokon túl a racionalitásnak is megfelelnek ezek a 35-45 ° tetőhajlásszögű épületek, nem véletlen, hogy a hagyományos „paraszi ész” is ezt diktálta.

Ezért is idegen a környezetünkben az alpesi vagy a mediterrán hajlásszögű épület.

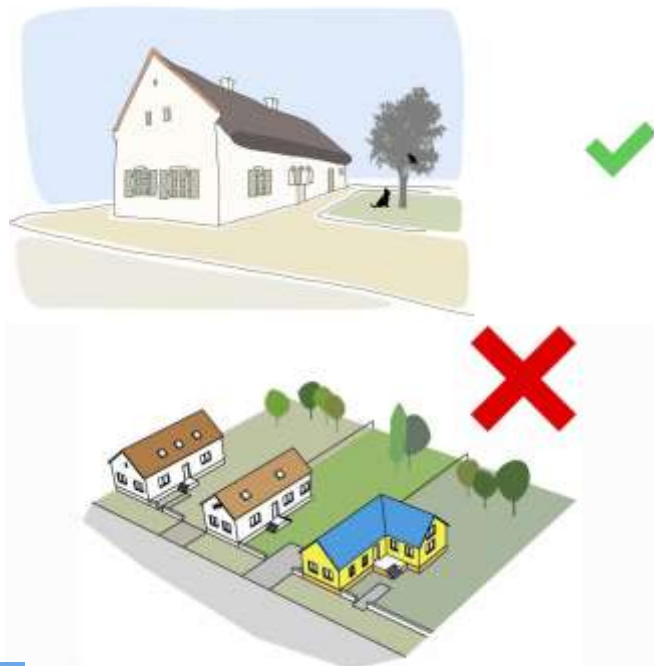
SZÍNEZÉSRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

Tiszagyulaházán az általános lakó és intézményi területen a múlt század elején alkalmazott színvilág egységes: fehérre meszelt ház és cserépfedés került kialakításra.

A környezethez való illeszkedés érdekében a fehér, tört fehér, a homok- és agyag szín, a lábazati szín a téglá- és terrakotta vörös színek, a pasztell földszínek, valamint természetes építőanyagok, mint például a cserépfedések esetén azok természetes színei javasoltak.

Kerüljük a harsány, élénk és a nagyon sötét színeket a homlokzat színezésekor és a tetőfedő anyag alkalmazása során.

Az örökségünk felyezetben ismertetett értékeinket képviselő épületek környezetében csak a fehér, törtfehér és a világos pasztellszínek árnyalatai az elfogadhatók.

HOMLOKZATOK ÉS HOMLOKZATI RÉSZLETEK KÉPZÉSÉRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

Az épített környezet színvonalát, hangulatát, értékét emeli az egymáshoz igazodó házak alkotta utcakép. A homlokzat kialakításakor törekedni kell a harmonikus kapcsolatra a környezettel, mind színvilág és az anyaghasználat kialakításánál.

Tiszagyulaházán a régi házak utcára néző homlokzata általában egy vagy két ablakos volt. A falak vakoltak, az osztott faablakokat még vakolatkeret sem díszítette. A lábazat festett karakteres vakolat lábazat volt. A házak színe fehér vagy törtfehér meszelésű volt. Az utcai és udvari homlokzat között megfelelő összhangot kell biztosítani, mind arányában, mind homlokzati megjelenésében, hiszen a kettő együtt látható, egyszerre érvényesül. Nem javasolt az udvari homlokzatnál sem a túlzottan erőteljes - az utcától eltérő - tagolás, súlyos építészeti elemek.

Az "udvari" homlokzat már könnyedebb homlokzatformálást is megenged.

Az épület egész hosszoldalán végighúzóódó oszlopos tornácnak nagy hagyománya van. Javasolt az újonnan tervezett lakóépületek tervezésénél a tornácoknak alkalmazása falazott pillér vagy fa oszlopos kialakításban.

A könnyű, fa szerkezetű oszloptornác, elegánsan megkonstruált, szép ácsszerkezettel az új lakóházak hosszhomlokzatának is dísz lehet, természetesen megépítése az épület használhatóságát is növeli. A más vidékekre jellemző, súlyos, tömzsi oszlopokkal, széles pillérekkel alátámasztott, nyomott, nehézkes ívkorral átboltozott árkaútsort azonban semmiképpen ne alkalmazzunk.

A lakóépületeknek készítsünk karakteres, vakolt lábazatot: a terméskőből készült lábazat e vidéken nem használatos, alkalmazását kerüljük.

Alkalmazhatóak kisebb felületen a természetes anyagok, - kő, tégl, fa - a homlokzaton, az ablakkeretezés amennyiben alkalmazni szeretnénk, legyen visszafogott mind színében mind kialakításában, kerüendő a csempe vagy hasított kőburkolat alkalmazása az ablakok körül.

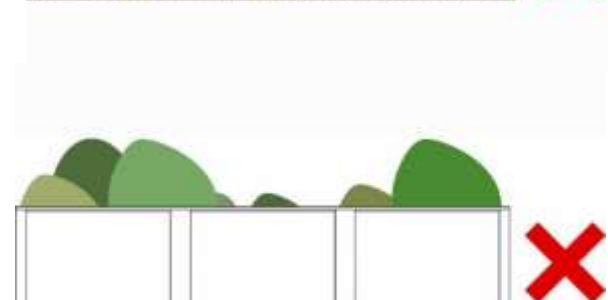
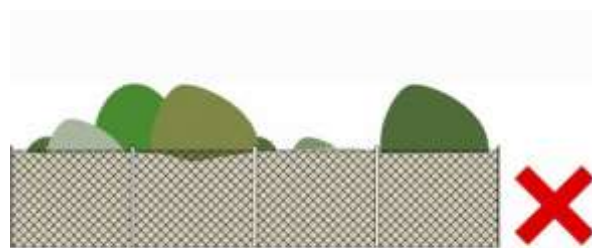
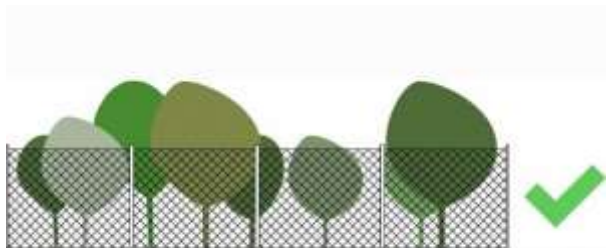
Az ablakok külső árnyékolására a spaletta, vagy zsalugáter a javasolt megoldás. A tetőfedésre természetes színű égetett cserép, vagy ahhoz hasonló színű betoncserep alkalmazható, fémlemezfedés vagy palafedés nem alkalmazható.

KERÍTÉSEKRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

Az építészeti arculatot az épületek mellett a kerítések is nagyban formálják. A kerítéseknek anyagukban, színezésükben, építészeti kialakításukban egységes képet kell alkotniuk az épülettel.

Tiszagyulaházán az épületek előkerttel létesültek, ezért az utcakép alakulásában fontos szerepe volt a kerítéseknek. A tulajdonosok körültekintően létesítették és alakították ki az egyszerű kerítést is. Jellemzően a múlt század közepéig a „zöld” kerítést alkalmazták fa kapuzattal, az elmúlt évtizedekben, már egyre több a kerítésbetétes épített kerítés.

Zöld környezetben a kerítésre felfuttatott növényzetes kerítés a környezetet gazdagítja.

KERÍTÉSEK

Új kerítés építése esetén modern eszközökkel is reagálhatunk erre a tradícióra.

- A kerítés és az épület anyag- és színhasználata legyen összhangban!
- A közterületi kerítések, sem az építési telkek közötti kerítések magassága ne haladja meg az 1,8 métert!
- Áttört, növényzettel kombinált kerítést létesítsünk!
- A közterület felől a tömör lábazat magassága legfeljebb 0,5 méter legyen!
- Az összefüggő tömör felületek mérete ne legyen hangsúlyos.
- A kapu minden esetben áttört legyen.
- A tömör kerítések magassága ne haladja meg a 1,2-1,5 métert és a kerítés zártságát áttört kapuszárnyakkal törjük meg!
- A kapuszárnyak fából vagy fémből készüljenek.
- A kerítés és az épület anyag- és színhasználata legyen összhangban.
- Sem a közterületi kerítések, sem az építési telkek közötti kerítések magassága ne haladja meg a 1,8 métert!

Azonos magasságú és kialakítású kerítések még eltérő színezés mellett is kellemes hatásúak.

KERTEKRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK I.

A természetes anyagokból épített, áttört kerítések összekötik a közterületet a kerttel és mégis elválasztják azokat, biztosítják a telek lehatárolást és a fásított közterület átvezetését.

Új beépítés esetén törekedni kell a faállomány megtartására, illetve a tájba illő, helyi ökológiai adottságoknak megfelelő növényzet ültetésére. A tájidegen, pikkelylevelű örökzöldeket, tujákat, mediterrán hangulatú növényeket lehetőség szerint kerülni kell.

A kertek hagyományos használata, az ott elhelyezkedő cserép fedésű, fehér falú nyári konyhák, a hátsókertben lévő melléképületek, górék hozzá tartoznak a település hangulatához, szépségéhez.

A tervezett településszerkezetben, a jó tájolású telkekeken, a telek és épület méretéhez megfelelően tervezett előkertekben szép virágos előkerteket és oldalkerteket lehet kialakítani.

Jó példák lehetnek például az alábbi kertek, melyek jellemzői a jól elrendezett elemek, a gondozottság, a minőségi kerti építmények, meghatározó fák és a változatos (színes) növényállomány.

KERTEKRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK II.

A kertek alakításánál kerüljük az özön növényeket és kertünk kialakítása segítse az épület tájba illesztését.

A sikeres, egészséges növények neveléséhez, a kert növényeinek kiválasztásakor három tényezőt nem lehet figyelmen kívül hagyni: a talaj, az éghajlat és a kert kitettsége.

A kert beültetésénél vegyük figyelembe azt, hogy az éghajlat szélsőségek között mozog, előfordulnak nagy hidegek, nagy melegek, nagy a légszárazság és a csapadékmennyiség alacsony, továbbá, hogy a kertek jellemzően északi vagy déli fekvésűek.

Javasoljuk a kertekben a képeken bemutatott fásszárú növények telepítését.

Nem ajánlott telepítésre azonban az amerikai kőris, bókóló aranyfa, cserjés gyalogakác, fehér akác, közönséges orgona, mirigyes bálványfa, nyugati osterfa, zöld juhar.

A tájba illeszkedés mellett fontos szempont a természet védelme is, ezért a létrehozott kertek legfontosabb jellemzői az alábbiak legyenek:

- Kerüljük az özönnövényeket, az úgynevezett invazív fajokat, melyek nem csak a saját kertünk felett hatalmasodhatnak el, de veszélyeztethetik a környező természetvédelmi területek élővilágát is.
- Olyan kertet tervezzünk, amely élővilágot vonz, így növelve a környezetünkben élő fajok életterét.

KERTEKRE VONATKOZÓ

AJÁNLÁSOK III.

- Betegségeknek ellenálló növényfajtákat válasszunk, mert a permetezőszerek veszélyeztethetik a környező élővilágot.
- Úgy tervezzük a kertet és telepítsük a növényeket, hogy az segítse az épületünk tájba illeszkedését.
- Kerüljük a külvárosi típusú kertet és az örökzöldek túlsúlyát.
- A burkolt felületek arányát igyekezzünk minél kisebbre csökkenteni.
- A gyepszint mellett azonos súllyal jelenjen meg a fa- és a cserjeszint.
- Az utcáfronti ültetésnél is ugyanezen elveket kövessük.
- Ha nyugodt, harmonikus kertet szeretnénk, kövessük, a régi falusi kertek asszimetriáját, kerüljük a hosszú egyenes vonalakat, a mértaniságot az ültetésnél.
- Bátran alakítsunk ki haszonkerti területrészt, a történetileg kialakult zöldség- és gyümölcsfajokat alkalmazva.
- A virágágyásokba az alábbi légyszárú növényeket bátran alkalmazzuk.

Kerüljük azonban az alábbi invazívan terjedő légyszárúak ültetését: molyhos nadárhúr, érdes napraforgó, tatáriszalag, közönséges selyemkóró, egyéb őszirózsa fajták, aranyvessző fajták.

ÁLTALÁNOS ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK ÚTMUTATÓ

AJTÓK- ABLAKOK, RÉSZLETEK, TORNÁCOK

Folyáson meglévő és építendő épületek általános építészeti karakterjegyei

- földszintes, egyszerű tömegű épületek
- nyugodt, sima nyeregtetők
- keskeny oromfalas, csonkakontyos épületek
- tornácos (udvari vagy kör)
- jellemzően kisméretű, négy vagy hat osztatú ablakok
- dísztelen vakolt, jellemzően fehér falfelületek
- oldalhatáron álló beépítések

Jó példává váló és követendő jellegzetességek

- tiszta, egyszerű, nyugodt formák
- arányhelyes kialakítás, egyensúly, épülettömeg
- minőségi, természetes anyagok, táji jelleg,
- oldalhatáron álló beépítés
- egyszerű, de műves formai elemek

Elkerülendő, idegen motívumok

- túldíszítettség
- összetett formák
- tagolt tömeg
- harsány színek
- „mű” anyagok

Kövessük a hagyományos tornácos beépítést, mely kedvező árnyékolást biztosít és véd, ugyanakkor egyszerűen szép.

RÉSZLETEK ÚTMUTATÓ

Az egyszerű, de igényesen kialakított, jól kitalált, szépen megépített részletek gazdagítják épületeinket, büszkévé teszik a tulajdonost és a település közösségét.

Egy-egy burkolat, eresz, tetőcsatlakozás, párkány részlet, kerítéselem, oromfal kiképzés minőségben elkészítve díszítőelemként működik az épületen vagy az építményeken.

Kerüljük azonban az öncélú díszítéseket, amely már nem kívánczik az épületre.

AJTÓK, ABLAKOK ÚTMUTATÓ

A nyílászárók igényes kialakítása döntő befolyással van házunk megjelenésére. Fontosak a jó arányok, az igényes anyaghasználat és az árnyékolás esztétikus megoldása.

A faluban kerüljük a nagyméretű, osztás nélküli ablakok használatát. Bátran alkalmazzunk zsalugátert tradicionális formában vagy újragondolva, az épület karakteréhez illeszkedően.

Kerüljük a műanyag nyílászárók alkalmazását, amennyiben mégis ezt kívánjuk alkalmazni, akkor is igyekezzünk kisméretű, négy vagy hat osztatú ablakokat beépíteni.

A nyílászáró színe mindig az alkalmazott anyagok és a homlokzati falfelület színéhez alkalmazkodjon és illeszkedjen a környező épületek színéhez.

A külső tokos redőnyök alkalmazása nem javasolt.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A település teljes igazgatási területe az Országos Területrendezési Terv térképmelléklete alapján országos ökológiai hálózat övezete, az országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete és a világörökség és világörökség-várományos területbe tartozik, ezért a település külterülete különösen értékesnek tekinthető.

A 3315. számú úttól nyugatra eső (település nyugati) része, Natura 2000 különleges természetmegőrzési és madárvédelmi területek, ökológiai hálózat magterülete és magas természeti értékű területek.

E területeken a tájképi értékekhez való igazodás érdekében az építmények megjelenésére az alábbiak az ajánlások:

- hagyományos építőanyagok, nád vagy égetett cserép fedés,
- alacsony, hosszan elterülő épület, lépték és arány,
- fehér fal, tájba simulást biztosító tetőfedés.

Szabadon álló, vagy majorszerűen csoportosított, mezőgazdasági építmények helyezhetők el. Az épületek homlokzati képében a fehér, vagy (a tájban hagyományosan alkalmazott világos színű) homlokzati megjelenés az elvárás. Tájidegen színezés (pl. kék, élénkpiros, stb.), nem alkalmazható. Az épületeket magas tetővel kell kialakítani.

- A látványvédelem (kilátás, rálátás) szempontjait mind a tervezés, mind pedig a megvalósítás során kiemelten kell érvényesíteni.
- Az építmények megengedett legnagyobb épületmagassága legfeljebb 8,0 méter lehet, mely alól kivételt képeznek a mezőgazdasági üzemi területeken létesülő technológiai építmények. Ezen építmények esetében az épület falazata, tetőzete nem készülhet tükröződő felülettel.
- Tájképet zavaró építménynek számítanak és nem helyezhetők el azok az építmények, melyek a táj alapvetően hagyományosjellegével szemben erősen modern, ipari mezőgazdasági karaktert hordoznak, a hagyományos tájalkotó elemektől, a tájból erőteljesen elütnek.

Az egyszerű, nyeregtetős épületek illeszkednek a hagyományos alföldi táj képébe, míg az eltérő hajlásszögű összetett tetőfelületek (pl. mansard tető), a lapos tető, idegenül hatnak. A tájtól idegen az élénk színűre festett homlokzatú épület, az élénk színek alkalmazása, a hagyományos eltérő színű tetőfedő anyagok használata.

Jó példák bemutatása új épületre, épületfelújításokra, kerítésekre

Jó példát mutatnak be a kézikönyvben már részleteiben is többször szereplő új lakóépületek, melyek tömegformálása, anyaghasználata és a kivitelezés minősége átgondoltságról, szakmai igényességről tesz tanúbizonyságot.

A bemutatott új épületek, telepítésükben, tömegalakításukban, arányhelyes kilakítás, természetes anyaghasználatában, tetőidom és tetőhajlásszög kialakításában, a hagyományos tetőformák, egyszerű homlokzat kialakítások és a kerítés is jól illeszkedik a környezetbe és mégis modernnek mondható.

Olyan házat sikerült építeni, amely megfelel a saját korának, teljes mértékben válaszolni tud a mai energetika és éghajlati elvárásokra, találkozik a modern élet- és munkakörülmények igényeivel, de mégis azonnal felismerhető, hogy hol van és kié.

ÉPÜLETFELÚJÍTÁS

Egy régebbi épületet megfelelő műszaki állapot esetén érdemes akár részben, akár egészben hasznosítani, bővíteni, esetlegesen tetőterét beépíteni.

A felújításuknál, korszerűsítésüknél ügyelni kell a helyes anyaghasználatra, építéstechnológiákra, mivel az épületfizikai működésük a modern épületekétől eltérő.

A felújításnál kerülni kell a műanyagok túlzott használatát (pl.: szigetelés, festés, stb.), vastag falakban a geréb- vagy pallótokos ablak cseréjét műanyag nyílászáróra, nedvesség bezárását az épületszerkezetekbe (pl.: cementes lábazat, cementes vakolat, aljzatbetonozás, stb.).

A hőhátartás mellett ügyelni kell a páratechnikára, az akusztikára, a tűzvédelemre, valamint a csatlakozó szerkezetek megfelelő kialakítására (lábazat, ereszt, nyílászárók, stb.). Ezek figyelmen kívül hagyásával káros páralecsapódás, penészesedés és gombásodás stb. alakulhat ki. Műszaki tanácsadással, hagyományos anyaghasználattal, szakszerű kivitelezéssel, valamint a későbbiekben folyamatos karbantartással a mai kor igényeinek is megfelelő, de mindenekelőtt környezettudatos házunk lehet akkor is, ha egy régi épületet választunk egy új építésű helyett.

Szinte számítások nélkül is könnyedén belátható, hogy egy ötven-, vagy akár százéves épület milyen értékes, hiszen jellemzően helyi építőanyagokból, kézi erővel épült fel. Egy régi ház szakszerű karbantartással hosszú élettartamú lehet, és környezetterhelési szempontból felveszi a versenyt az új épületekkel.

KERÍTÉSEK

Új kerítés létesítésénél részesítsük előnyben a „zöld” növényzetes kerítést. Amennyiben épített kerítést szeretnénk alkalmazni, természetes anyagokat használjunk és a kerítés magassága ne haladja meg a vállmagasságot még akkor sem, ha a kerítésmező áttört.

Kerítések anyaga fa vagy fém kerítésbetét legyen, ne használjunk nád vagy műanyag hálós fedést és kerüljük az előregyártott kerítéselemek alkalmazását is.

A magas teljesen tömör kerítésekkel övezett utcák közlekedési csatornává válhatnak, ilyen kialakításnál az épületek elveszíthetik a közterülettel való kapcsolatukat.

A kerítés színe mindig harmonizáljon a mögötte lévő épület színével és anyagával.

Az utcai ablakok előtti zárt és a magas tömör kerítés zavaró lehet, ezért azt csak szakaszosan és alacsony magasságban alkalmazzuk, laza, áttört kerítésmezővel és kapuzattal.

Díszes kovácsoltvas kerítések és kapuzatok alkalmazását környezetbe illeszkedve alkalmazzuk, zöld előkerttel és alacsony magassággal.

Alacsony növénykerítés az épület körüli zöldterülettel harmonizál.

Jó példák lehetnek például az alábbi kerítések, melyek jellemzői az arányos megjelenés, a minőségi anyag-használat, a visszafogottan egyszerű részletképzések, az épülettel való összhang és utcaképi kialakítás.

Jó példák az épített kerítésekre.

Jó példák bemutatása közterületek és zöldfelületek

A település utcái még őrzik a település nyugodt falusi hangulatát, mely egyrészt a kis forgalomnak, másrészt a temérdek zöld növénynek köszönhető.

Ezek a parkok és zöldterületek üdítő és megőrzendő zöld foltjai a településnek.

Az utcák és terek és parkok kialakításánál, fásításánál az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni.

- Növénytelepítéseknél nem invazív, őshonos fajok telepítését javasolt figyelembe venni, hogy azok a megfelelően illeszkedjenek a védett tájképbe.
- A közterületre telepített növényzet nem képezhet olyan sűrű növényfalat, ami az átlátást akadályozza.
- Az örökzöld fák és a tujafélék helyett érdemes honos és a tájba illő fákat és bokrokat telepíteni, mert az örökzöldek a téli hónapokban is leárnyékolják az épületeket és tájidegenek.
- A fák lombkoronája idős korukban sem lóghatnak be az úttest ürszelvényébe és nem érhetik el, illetve közelíthetik meg a házak homlokzatát 1-1,5 m-nél jobban.
- Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a fák a közvilágítás érvényesülését nagymértékben ne akadályozzák, és az alattuk való közlekedés biztosított legyen. Ezért a fák alsó oldalágait 2,2-2,5 m magasságig el kell távolítani.

Gólyatér rendezvény park

A lakosságnak igénye a közösségi terek fejlesztése, ezért az elmúlt években a közterek komoly fejlesztése valósult meg. Gyarapodott a közösségi terek száma, azok felülete, továbbá egyre változatosabbá váltak azok hasznosítási lehetőségei is.

A terek pozitívan hatnak a közösségre, azok hagyományos szabad terei - mint pl. a sport és szabadidő park, a művelődési ház parkja és a hozzá kapcsolódó kert nagy kiterjedésű szabad zöldfelületei miatt alkalmas időszakos rendezvények megtartására (majális, falunap, gyereknap, megemlékezések).

Közösségi terek építményei.

A faluban az utcák kereszteződésénél megjelenő kisebb, teresedései - régi kerekes kutak és a buszvárók környezetei - a mindennapi teendők közben biztosítanak nyugodt pillanatok megállásra és beszélgetésre.

Különösen fontos, hogy ezek a terek az itt lakó közösség kezdeményező erejének és a község vezetésének támogatásának közös eredményeként formálódtak és alakult ki, megújításuk és fejlesztésük közös felelősség. Széles utcákban elsősorban fásítani szükséges a sövénytelepítés helyett, mivel az előkert biztosítja a megfelelő intimitást.

A gondos gazdák által ültetett virágos évelők időszakos ékkövei, a kisméretű cserjék és alacsonyra nyírt szabályos sövények és az árnyékot adó lombhullató fák állandó díszítői ezeknek a felületeknek, melyek örömmé teszik a sétát.

A zöldsávok és zöldárkok megtartása a parkoló kialakításoknál is javasolt.

Jó példák bemutatása sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezésekre

Kedvező településkép egyik feltétele, hogy a közterületeink rendezettek legyenek.

Elsődlegesen a közterületek látképe határozza meg a faluban megfordulók településünkről kialakított képet.

Fontos, hogy csak a környezet arculatához illeszkedő közterületi tájékoztató és információs táblák, utcabútorok és egyéb köztárgyak létesüljenek.

Az épületek funkcióját meghatározó feliratok, cégérek a homlokzatok, a közterületek karakteres elemei lehetnek, azonban kialakításuknak tükröznie kell a szolgáltatás jellegét, alkalmazkodnia kell - színben és formában - az épület megjelenéséhez és illeszkednie kell a környezethez.

A településen viszonylag kevés, közterületen megjelenő reklámtábla, hirdetőtábla található. Ezek mindegyike egységes kialakítású, a településképhez illő, példája kell, hogy legyen a további reklámok kialakításának. A fából készült kis tetővel ellátott hirdetőlámtáblák a méretük és színük alapján illeszkednek a településképhez, továbbá harmonizálnak a faluban kiépített egyéb utcabútorokkal is.

A jelenleg hatályos törvényi és kormányrendeleti szintű szigorú reklámszabályozás a településképi rendelet részéről további korlátozások előírását nem teszi szükségessé.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Az építési törvény fogalommeghatározása alapján a sajátos építményfajták többnyire épületnek nem minősülő például közlekedési, hírközlési, közmű- és energiaellátási, vízellátási és vízgazdálkodási sajátos technológiájú építmények amelyek kialakítására eltérő, vagy sajátos követelmények megállapítására lehet szükség.

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Arculat szempontjából sokféle berendezés sorolható az egyéb műszaki berendezések közé, mint például a termelő berendezések (napelem, a napkollektorok, szélkerekek), kémények, szellőzők.

-A településképét kedvezően befolyásolja, ha légvezeték nélküli kiépített hálózatot alkalmazunk.

- Légvezeték alkalmazásával befolyásoljuk a település képét. Zavaró nem illeszkedő utcakép jön létre, illetve a légvezeték karbantartása és üzemeltetése miatt csak alacsony növésű fák telepítésére ad lehetőséget.

- A gépészeti berendezés falra történő kihelyezése településképileg meghatározó, nem esztétikus.

-Napkollektorral beburkolt tető hatással van a település kép kialakítására. Alkalmazására nagy figyelmet kell fordítani.

-A gépészeti eszközök tetőre való elhelyezésénél fokozottan figyelni kell ne legyenek túlzottan hatással az építészeti megjelenésre.

Felhívjuk a figyelmet a villamos energiáról szóló törvény azon előírására, mely alapján lehetőség van annak kihasználására, amely alapján a helyi önkormányzat a működési területéhez tartozó belterületen lévő közintézményi felhasználó és sportlétesítmény esetében, továbbá a műemlék tulajdonosa a műemlék felújítása esetében jogosult az elosztótól a 132 kV-nál kisebb névleges feszültségű szabadvezetékek földkábelre történő cseréjére, mely kábelcseréi költségeket az elosztó viseli.

HÍRKÖZLÉSI CÉLÚ, ILLETVE RENDELTETÉSŰ ÉPÍTMÉNYEK

A hírközlési tevékenységgel kapcsolatos építményfajtákra korlátozás nem állapítható meg, hiszen az elektronikus hírközlésről szóló törvény alapján az elektronikus hírközlési építmény elhelyezését a közterület tulajdonosa tűrni köteles.

Az ábrák magukért beszélnek, a rajzok sematikus, mégis kifejező grafikai megjelenítése segítségünkre van a közös felfogás kialakításában.

Célunk éppen ez, olyan közös értékrend elérése, amelyben a település egészének megjelenése fontossá válik az összes érintett számára.

Kedvező településkép egyik feltétele, hogy a közterületeink rendezettek legyenek, mert elsődlegesen a közterületek látképe határozza meg a községben megforduló településünkről kialakított képet.

IMPRESSZUM

MEGRENDELŐ: TISZAGYULAHÁZA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Polgármester: Mikó Zoltán

Tiszagyulaháza honlapcíme: www.tiszagyulahaza.hu

Tiszagyulaháza email címe: onkormanyzat4097@gmail.com

Tiszagyulaháza postai címe: 4097 Tiszagyulaháza, Kossuth u. 73. szám

Telefon/Fax: 06-52/391-990

Megbízott főépítész: Boruzs Bernát

okl. építészmérnök, városépítési és városgazdálkodási szakmérnök

Szerkesztette, szöveg és fotó:

Kiss Attila építészmérnök, Kissné Barta Piroska, Pálóczi Attila

településmérnök és Kiss Dávid nemzetközi tanulmányok

Alustrukt-plus Kft. 4080 Hajdúnánás, Liget utca 8. szám

emailcím: kissattila.alustrukt@gmail.com

telefon: 06-70-6353502

honlapcím: www.alustrukt.hu

Grafikai tervezés:

*A Lechner Tudásközpont által kidolgozott minta
dokumentum felhasználásával készült.*

FELHASZNÁLT IRODALOM

<https://www.ksh.hu/>

<http://mapire.eu/hu/>

<https://www.google.hu/>

<http://tiszagyulahaza.hu/>

<http://www.nemzetijelkepek.hu/>

<https://hu.wikipedia.>

<http://hbml.archivportal.hu/>

<http://www.hnp.hu/hu>

